

Gümnaasiumi õppekava

1. Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”

1. Üldalused

1.1. Keele- ja kirjanduspädevus

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust mõista keelt ja kirjandust kui rahvusliku ja eneseidentiteedi alust ja kunstiliiki ning mõista ja hinnata rahvuslikku ning maailma kultuuripärandit.

Keele- ja kirjanduspädevus tähendab oskust kasutada keelt erinevates suhtlusolukordades, et saavutada oma eesmärged, arvestades suhtlusnorme ja keelekasutustavasid. Keele- ja kirjanduspädevus on oskus erinevaid tekste mõista ja luua, analüüsida ning kriitiliselt hinnata.

Keele ja kirjanduse õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- 1) väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses;
- 2) arutleb loetud, vaadatud või kuulatud teksti põhjal teemakohaselt ja põhjendatult;
- 3) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid, koostab eriliiki tekste, kasutades alustekstidena nii teabe- ja ilukirjandustekste kui ka teisi allikaidneid kriitiliselt hinnates;
- 4) hindab kriitiliselt meedia- jm avalikke tekste, tunneb ära tekstide mõjutusvahendid;
- 5) mõistab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust;
- 6) väärtustab kirjanikku kui loojat ning kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat, kujutus- ja mõttemaailma arendajat;
- 7) teab vene, eesti ja maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ning kirjandusteoseid, seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- 8) tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre, eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ning peamisi kujundeid;
- 9) analüüsib ja tõlgendab eri liiki kirjandusteoseid.

1.2. Ainevaldkonna õppeained, kohustuslikud ja valikkursused

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on vene keel ja kirjandus. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks.

Kohustuslikud kursused õppeaineti on järgmised:

Vene keele kohustuslikud kursused on:

- „Keel, ühiskond, kultuur“,
- „Tekst. Teksti stilistika“,
- „Praktiline vene keel I (kõnekultuur)“,
- „Praktiline vene keel II (suulise teksti vastuvõtt ja loomine)“,
- „Praktiline vene keel III (kirjaliku teksti vastuvõtt ning loomine)“,
- „Praktiline vene keel IV (ortograafia ja interpunktsiooni korrektsioonikursus)“;

Kirjanduse kohustuslikud kursused on:

- „19. sajandi I poole kirjandus: romantism, realismi tekkimine“,
- „19. sajandi II poole kirjandus: realism“,
- „20. sajandi I poole kirjandus“,
- „20. sajandi II poole ja 21. sajandi alguse kirjandus“,

„Eesti kirjandus“.

Valikkursused on

„Maailmakirjandus antiikajast 18. sajandini“,
”Tänapäeva eesti kirjandus”.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Keel on rahvuskultuuri ja rahvusliku identiteedi kandja. Keele valdamine kõnes ja kirjas on inimese mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus ja eeldus. Vene keele hea valdamine on eduka õppimise eeldus kõigis õppeainetes. Keele ja kirjanduse õppeainete kaudu kujundatakse keele- ja kirjanduspädevuse ning kommunikatiivsete oskuste arengu kõrval ka gümnasistiidentiteedi ja enesetunnetuse kujunemist ning kultuurilist ja sotsiaalset arengut.

1.3.1. Vene keel ja kirjandus

Vene keele ainekavas on kuus kursust.

Keeleõpetuse keskne mõiste on tekst. Õpilased omandavad teadmisi eri tüüpi tekstide funktsioonidest ja ehitusest, õpivad tekste mõistma, hindama ning ise looma nii suulises kui ka kirjalikus vormis. Eri kursuste õppimine arendab õpilaste suhtlusoskust, suulist ja kirjalikku väljendusoskust ning õigekeelsust. Õpitakse kasutama eri teabeallikaid, sh interneti nii keelelise teabe hankimiseks kui ka tekstide koostamiseks.

Kirjanduse ainekava ülesehitus on kirjanduslooline, neli kursust hõlmavad maailmakirjandust alates 19. sajandist tänapäevani, viies on eesti kirjanduse kursus. Valikkursused käsitlevad maailmakirjanduse varasemat perioodi kuni 18. sajandini ning tänapäeva vene ja maailmakirjandust. Kirjanduse ainekava järgib kirjandusajaloolise printsiibi kõrval ka problemaatilis-temaatilist printsiipi. Kirjandusteoseid analüüsitakse nende loomisaja kunstilises ja ühiskondlikus kontekstis, õpitakse nägema nii nende kunstilisi iseärasusi kui ka esitatud probleeme ning seostama neid tänapäevaühiskonna elu ja probleemidega. Kirjandusteoseid käsitledes õpitakse kujundama ja väljendama oma arvamust nii suulises kui ka kirjalikus vormis. Eesti kirjanduse kursuse õppimine eesti keeles soodustab õpilaste eesti keele oskuse arenemist ning eesti kultuuriruumi integreerumist.

Keele- ja kirjandusõpetust seob keeleline alus ning tegelemine tekstidega. Vene keele ainekavas käsitletakse eri liiki tekste ja nende keelelist eripära, sh ilukirjandusteksti keelt, kirjanduse ainekavas analüüsitakse valdavalt kirjandustekste, arutletakse nende sisu ja probleemide üle ning kirjutatakse nende põhjal eri žanris tekste.

1.4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Üldpädevusi kujundatakse erinevate tekstide lugemise, reflekteerimise ja koostamise kaudu ning selleks on nii mitmesuguseid koostöövorme (nt ühised arutelud, esitlused, rühmatööd, projektid) kui ka individuaalse töö võimalusi (nt uurimistöö koostamine). Üldpädevuste saavutatus kajastub tekstiloomes, esitlustes ning arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob soodsa õpikeskkonna ja aluse õpetaja ning õpilaste tulemuslikuks koostööks.

Kultuuri- ja väärtuspädevus.

Nii keele- kui ka kirjandusõpetuses rõhutatakse vaimseid väärtusi: emakeele eripära, arenguloo ja kasutusvaldkondade tundmist, suhtumist kirjandusse kui kunstiloomingusse ning kirjanikusse kui loojasse. Keelt ja kirjandust õpetades kujundatakse õpilase kõlblisi väärtusi, sotsiaalseid hoiakuid ning tõekspidamisi, suhtumist oma ja teiste rahvaste kirjandusse ning kultuuripärandisse laiemalt.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus.

Keele- ja kirjandustundides kasutatavas paaris- ning rühmatöös kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust avaldama, kaaslaste ideid tunnustama ja teisi arvestama ning ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust eetiliselt ja olusid arvestades suhelda nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahenditult kui ka internetikeskkonnas.

Enesemääratluspädevus.

Tekstide üle arutledes toetatakse õpilase minapildi kujunemist, õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuaksele õpilase isikupära ja andelaad ning avardatakse maailmapilti.

Õpipädevus.

Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus.

Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskusi, suhtluspartneri arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppimise ja õppetekstide kaudu kujundatakse arutlemise, väitlemise ning nüüdisaegse kirjaliku suhtlemise aluseid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus.

Teabetekstide põhjal arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, õpitakse leitud infot analüüsima, sõnalise teabega seostama ning tõlgendama. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavetilukirjandus- ja aimeteabest. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekste luues, korrigeerides ning esitades.

Ettevõtlikkuspädevus.

Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka õpilaste igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamise, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandust eadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikaist.

1.5. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja õppeainetega

Vene keel on ühtaegu nii õppe korraldamise keel kui ka keskne õppeaine. Hea keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ning toimetulekuks isiklikus ja avalikus elus. Samaaegu arendavad kõik õppeained keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara mõistmist ja kasutamise oskust, teksti mõistmist ning tekstiloomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Seega kujuneb õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus välja mitte üksnes eesti/vene keele, vaid kõigi õppeainete õppimise tulemusel. Kuigi keeleoskust arendatakse järjekindlalt ja teadlikult keele- ja kirjandustundides, on vaja pidevat koostööd teiste ainete õpetajatega.

Võõrkeeled. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine võib äratada huvi võõrkeelte õppimise vastu; õpitavas võõrkeeles kirjutatud teoste lugemine ja arutamine võib teadlikul suunamisel äratada huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

Matemaatika. Õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab vene kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse arendamist.

Loodusained. Loodustekstid eesti/vene keele õppekirjanduses ja ilukirjanduses aitavad kaasa looduse tundmaõppimisele ning väärtustamisele. Loodusluule lugemine ja esitamine, sellega seotud esteetilis- emotsionaalsed elamused, samuti kirjandusteose lood uskirjelduse kui kunstilise kujundi analüüs, selle tähenduse mõistmine teose kontekstis ergastab tähelepanu looduse ilule ning väärtustab loodust kui esteetiliste elamuste allikat. Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainetes kinnistatakse kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja.

Sotsiaalsed. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandusõpetus suunab õpilasi seostama erinevate ajastute teoste probleeme tänapäeva elu ja inimestega. Keeletundides kinnistatakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute ning ajaloosündmuste nimetuste õigekirja norme. Erinevate tekstidega töötades ning arutluste ja väitluste kaudu arendatakse arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskust.

Kunstiained. Kirjandusteoste illustratsioonide analüüs toetab kujutava kunsti spetsiifika ja väljendusvahendite mõistmist. Kirjandusteose käsitluse illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning eri muusikavoolude eripärast ja seostest ajastu kunstisuundumustega. Keeleõppes õpitakse nägema reklaami visuaalseid ja auditiiivseid komponente.

Kehaline kasvatus. Loovtegevuste kaudu kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut, väitlustes propageeritakse tervislikke eluviise ning dramatiseeringutes ja rollimängudes kogetakse erinevaid olukordi. Sportlaste elulugude kaudu puututakse kokku üldinimlike kõlbliste väärtuste, sotsiaalsete hoiakute ja tõekspidamisega.

1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Ainevaldkonna õppeainete eesmärgiseadet, õpitulemusi ning õppesisu kavandades peetakse õppekava läbivaid teemasid silmas olenevalt õppeaine spetsiifikast ja seostest ühe või teise läbiva teemaga.

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilasi väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi.

Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastusi, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd, võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hобid ja harrastused hoiavad elu ja

karjääri tasakaalus. Rollimängude ja erinevate tekstide käsi tlemise, arutelude ning loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, suhtlikkust oma arvamust kujundada ja väljendada ning probleeme lahendada. Õpe võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huve ja võimeid, nii ainealaseid kui ka üldoskusi ja teadmisi, sh oskust koostada õpingutele ja tulevikus tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente.

Keskkond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus.

Ainevaldkonna õppeainete kaudu taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Eri liiki tekstide käsitlese kaudu hakkavad õpilased märkama ühiskonnas probleeme ja otsima neile lahendusi.

Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet. Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi tekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades kujundatakse õpilaste kõlblisi omadusi, väärtusnorme ja hoiakuid. Oma keele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ning rahvast, teiste rahvaste tekstide toel kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, ent ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast.

Teabekeskkond.

Oskusi kasutada teabekeskonna vahendeid kujundatakse praktilises tegevuses, mis hõlmab eri allikatest (sh internetist) teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ning kasutamist nii õppeteemakohaste teadmiste suurendamiseks kui ka tekstiloomes.

Tehnoloogia ja innovatsioon.

Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse otsima alternatiivseid lahendusi.

1.7. Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Vene keele oskus tähendab vene kirjakeele valdamist keele nelja osaoskuse (lugemine, kirjutamine, kõnelemine ja kuulamine) valdkonnas.

Lugemisoskust arendatakse erinevate valdkondade tekstide lugemise, nende sisu analüüsimise ja kriitilise hindamise teel. Õpetuses jälgitakse, et käsitletavate tekstide raskusaste kasvaks vastavalt lugemisoskuse arenemisele, et oleks esindatud niihästi seotud (kirjeldavad, jutustavad) kui ka sidumata tekstid (tabelid, graafikud, loetelud jt). Lugemisoskuse arendamise oluline osa on sõnavara laiendamine, selleks omandatakse kogu aineõppes süstemaatiliselt uusi sõnu (vähem tuntud sõnu, võõrsõnu, piltlikke väljendeid). Lugemispädevuse tähtis komponent on oskus leida niihästi trükitud kui ka elektroonilistest allikatest vajalikke tekste ning neist omakorda vajalikku teavet. Lugemisoskuse arendamise avaram eesmärk on kriitilise teabekasutaja ja esteetilisi väärtusi mõistva isiksuse kujundamine.

Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu. Valdav osa tekstitüüpe, mida õpilased aineõppes loovad, on neile ülesehituselt ja nõuetelt tuttavad juba põhikoolist. Kirjutamisoskuse arendamise ülesanne on saavutada neid tekste luues meisterlikkus. Oluline on oskus kirjutada teksti alustekstide põhjal, samuti oskus siduda oma tekstiga teistest tekstidest saadud teavet, viidata, tsiteerida ja refereerida. Kirjutamispädevuse vältimatu eeldus ja komponent on hea ja toimiv õigekirjaoskus. Seetõttu kinnistatakse ning arendatakse kirjutamisülesannete kaudu pidevalt õigekirjaoskust.

Kõnelemisoscuse arendamise keskne ülesanne on täiustada võimet valida suhtlusolukorrast ja vestluspartnerist lähtudes sobiv toon ning stiilivahendid. Tähtis on ka oskus suhtlust alustada, arendada ning tõrjuda. Kõnelemisoscust arendatakse erinevate suhtlusülesannete kaudu, paari- ja rühmatööde aruteludes, klassi ees esinedes ning koha pealt vastates. Reaalelulisi suhtlusolukordi harjutatakse rollimängudes. Kõnelemisoscuse tähtis komponent on argumenteerimisoscus, võime oma seisukohti esitada ja kaitsta, kasutades nii ratsionaalseid, emotsionaalseid kui ka eetilisi põhjendusi. Argumenteerimisoscust arendatakse arutelude, diskussioonide ning ümarlaua vormis.

Kuulamisoscuse arendamise eesmärgid on vestluspartneri suhtlusees märgi mõistmine, veenmise ja manipuleerimise äratundmine ning suulises vormis esitatud teabe ja aimetekstide mõtte mõistmine. Oluline on avalikule esinejale sisukate teemast lähtuvate küsimuste esitamise oscus. Kuulamisoscuse arendamiseks võib kasutada aruteludest või loengute st kokkuvõtete tegemist ning poliitiliste kõnede analüüsi.

Kirjanduse õppe-eesmärkide ja õpitulemuste põhjal on kirjandustunni õppetegevused seotud ilukirjanduse ja kultuuriteemaliste teabetekstide, sh esseistika lugemise, analüüsi ja tõlgendamisega, ent ka suulise ning kirjaliku eneseväljendusega. Lugeja- ja tekstikeskse kirjandusõpetusega asetub esikohale lugemine ning sellega seotud tegevused, tagaplaanile jääb kirjanduslugu.

Kirjandustunnis kasutatakse eri kirjandusteaduslikke meetodeid lähilugemisest võrdlev-ajalooliseni. Õpe peab aitama loetusse süveneda, seda analüüsida, sünteesida, võrrelda, hinnata ja praktilises tegevuses kasutada. Kirjandusega tegeldes tuleks vältida meetodi ühekülgsust. Nii võib näiteks:

- 1) analüüsida kirjandusteost ajastu kultuuritervikus, seoses ajaloo, kunsti ja filosoofiaga;
- 2) vaadelda kirjandusteost kui kirjaniku elu peegeldust ja edasiarendust;
- 3) uurida teksti struktuuriosade suhteid ja tähendust nii lugedes kui ka ise kirjutades;
- 4) analüüsida teksti jutustuse seisukohalt: luua aega ja tegevuskohta, joonistada üles tekstiruume, uurida süžee ja faabula seoseid, narratiivsust jm;
- 5) mõtestada lahti väite võtmesõnu; sõnastada oma arvamust või küsimusi, argumenteerida; leida olulist ja seostada seda varem loetuga, struktureerida teavet ning edastada seda graafiliselt;
- 6) võrrelda ja vastandada teavet, tuua esile ühiseid ning eriomaseid jooni;
- 7) leida tekstidevahelisi seoseid narratiivis, kompositsioonis, tegelastes, episoodides, motiivides, üksiksõnades ja fraasides;
- 8) leida arhitektuaalseid seoseid süžeedes, tegelastüüpides, motiivides ning väljendites;
- 9) teisendada teksti teise žanrisse;
- 10) analüüsida eri stiile ja allkeeli ning nende segunemist kirjandustekstis;
- 11) võrrelda ilukirjanduse väljendusvahendeid filmi- ja teatrikunsti võtetega;
- 12) tegelda kunstiteose poetikaga, uurida oma lugemisoscust, -eelistusi ja lugejaajalugu, erinevaid lugejarühmi ning lugemismudeleid.

Kirjandusõpetuse eesmärke aitavad saavutada kirjandusteoste motiividel loodud või kirjanduslugu tutvustavate mängu- ja tõsielufilmide vaatamine, helisalvestiste kuulamine, samuti teatris ja muuseumis käimine ning nende tegevustega seotud ülesanded.

Ilukirjandustekstide kõrval loetakse kirjandustunnis ka kirjandusõpet toetavaid metatekste. See süvendab oscust kasutada erinevaid teabevahendeid ja kujundab kriitilist suhtumist internetiallikaisse. Esseistikat või kirjanduskriitikat lugedes, seda kirjandusteose analüüsil kasutades kasvab oscus korrektselt tsiteerida ja refereerida, kujuneb arusaam autoriõigusest ning plagiaadist. Eakohaselt valitud kirjanduskriitika lugemine toetab tööd tervikteostega, pakkudes isikust, ajastust, kultuurist vm lähtu vaid eri tõlgendusvõimalusi, õpetades ühtlasi tekstisse

kriitiliselt suhtuma. Õpetlik on otsida teavet teose probleemide, ideede, tegevusaja ja -kohtade jms kohta; leida teksti põhiidee ning seostada seda oma elu- ja lugemiskogemusega; esile tõsta ja ümber sõnastada olulisi mõtteid; teha loetust kokkuvõtte või esitada teavet teises vormis; sõnastada pool- ja vastuargumente; esitada teksti kohta küsimusi või neile vastata; analüüsida teksti põhjal koostatud väiteid. Tekstipoeetilise käsitluse korral on soovitatav tekstide ühiseid ja eriomaseid jooni sedastav võrdlusmeetod.

Kirjandustunnis käsitletut aitab kinnistada õpitu suuline ja kirjalik rakendamine. Selleks võib kirjutada analüüse, arutlusi ja loovtöid ning kasutada suulise eneseväljenduse võtteid (rühmatöö esitlused, ettekanded, kõned, väitlused). Nii teoste tõlgendamisel kui ka esinemisoscuse ja -julguse arendamisel on omal kohal rollimängud ning dramatiseeringud.

Õppetegevust plaanides on soovitatav lähtuda aktiivõppe (sh avastus-, uurimis-, probleem- ja projektõppe) põhimõtetest, võimaldades õpilastel töötada nii üksi, paaris kui ka rühmas, et arendada nende koostööoskust ja vastutustunnet.

Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal professionaalne õigus koostöös õpilastega teha valikuid õppesisu käsitlemises arvestusega, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkondlikud pädevused kujundatud, ja lähtuvalt õpilaste eelnevatest teadmistest-oscustest.

1.8. Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sättest. Keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ning hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oscust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste, kirjalike tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Hindamise meetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised. Tähtsal kohal on õpilast toetav kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas.

Vene keeles hinnatakse:

- 1) korrektset suulist ja kirjalikku keelekasutust;
- 2) eri liiki suuliste ja kirjalike tekstide mõistmist ning kriitilist analüüsi;
- 3) tekstiloomeoskust;
- 4) argumenteerimisoskust;
- 5) teabeallikate kasutamise oscust.

Kirjanduses hinnatakse:

- 1) teoste lugemist, tõlgendamist ja analüüsi;
- 2) argumenteerimisoskust;
- 3) eri liiki tekstide loomise ja esitamise oscust;
- 4) vene ja maailmakirjanduse peamiste arengusuundade tundmist;
- 5) ilukirjandusliku keelekasutuse eripära mõistmist ja valdamist.

Praktilise vene keele tundides tehtud tööde tulemusi, mis näitavad kirjanduskursuste või teiste vene keele kursuste õpitulemuste saavutatust, võib hinnata ja arvestada vastavate kursuste osalise sooritusena. Samuti võib kirjanduskursustes ning teistes vene keele kursustes tehtud tööde praktilise vene keele kursuse õpieesmärkidele suunatud tegevusi hinnata ja arvestada praktilise vene keele kursuse osalise sooritusena.

1.7. Nõuded füüsilisele õpikeskkonnale

Kool korraldab:

- 1) valdava osa õpet klassis, kus saab mõõblit sobivalt ümber paigutada rühmatöökaks ning ümarlauavestlusteks;
- 2) vajaduse korral õppe arvuti/ multimeediaklassis, kooli raamatukogus ning väljaspool kooli.

Kool võimaldab:

- 1) õppekomplektid (õpikud, töövihikud, õpetajaraamatud) kõigi kursuste tarbeks;
- 2) klassiruumis kasutada õigekeelsussõnaraamatuid ja võõrsõnade leksikoni, tekstikogumikke, kirjandusteoseid ning audiovisuaalvahendeid

2. Vene keel

2.1. Üldalused

2.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi vene keele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) süstematiseerib ja üldistab oma teadmisi õigekirjast ning saavutab kirjaoskuse kõrgema taseme;
- 2) õpib tundma leksikoloogia, stilistika ja kõnekultuuri tähtsamaid küsimusi;
- 3) arendab oskusi, et töötada erinevates funktsionaalstiilides tekstidega;
- 4) oskab tekste (sh meediatekste ja reklaami) analüüsida ning kriitiliselt hinnata, saades aru autori kavatsusest ning osates eristada usutavat ja ebausutavat infot;
- 5) õpib loetust ja kuuldust adekvaatselt aru saama;
- 6) õpib õigesti valima keelendeid, luues mitmesuguse eesmärgiseadega suulisi või kirjalikke tekste, sh õpingutele ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;
- 7) täiustab oskust oma seisukohta õigesti ja veenvalt väljendada;
- 8) õpib kirjutama mitmes žanris arutlevaid tekste ning tarbetekste;
- 9) kujundab adekvaatse ja stabiilse enesehinnangu;
- 10) oskab saadud teadmisi rakendada elus ning oma tulevases kutsetöös;
- 11) kujuneb vaimselt arenenud ja sotsiaalselt aktiivseks isiksuseks, kes on valmis end täiendama;
- 12) teab ainevaldkonnaga seotud elukutseid ja ameteid ning mõistab nende väärtust ühiskonnas.

2.1.2. Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumiastmes, millega üldharidus lõpeb, on oluline soodustada õpilaste sotsiaalset kohanemist, arvestades tööturu eripära ja reaalseid vajadusi. Teoreetilised teadmised vene keelest ja keele praktiline valdamine aitavad saada tänapäevauhiskonna tegusaks liikmeks ning leida väärrika töö eriti niisugustes tegevusvaldkondades nagu tõlkimine, kirjastustegevus, toimetajatöö, õpetajatöö, teadus, turism, sotsiaaltöö, meditsiin ning äritegevus. Õpilaste sotsialiseerumine tagatakse osaliselt selle ainekava põhieesmärkide saavutamise ja üksikülesannete täitmise kaudu.

Vene keele õppe lõppeesmärk on oskus lahendada aktuaalseid suhtlusülesandeid keelevahendite toel. Vene keele valdamine paneb aluse teiste keelte ja ülejäänud õppeainete edukale omandamisele, aitab kujundada õpilaste maailmapilti, avardab nende silm aringi ning arendab mõtlemist.

Teoreetilised teadmised on keele praktilise valdamise aluspõhi, seepärast sisaldab gümnaasiumi ainekava kolme tüüpi õppematerjali: teadmised keelest ning keele- ja suhtlusoskus. Gümnaasiumilõpetaja peab valdama tänapäeva keeleteadust, uut tehnoloogiat ja uusi tööviise. Praktilised kursused eeldavad õpitud teoreetiliste teadmiste rakendamist.

Gümnaasiumi vene keele ainekava on üles ehitatud põhimõttel üldiselt üksikule. Kursus „Keel, ühiskond, kultuur“ on kõige üldisem. Õppeaines käsitletakse põhjalikult keele ülesandeid ühiskonnas: kuidas keel toimib märgisüsteemina, milline on vene keel teiste maailma keeltega võrreldes oma ehituse ja iseärasuste poolest, mis on vene murded ning kuidas on vene kirjakeel ajalooliselt nende põhjal kujunenud. Tähtsal kohal on keele varieerumise käsitlemine – eristatakse kirjakeelt ja kõnekeelt, eri allkeeli ja slängi ning nende kasutusvaldkondi. Käsitletakse ka vene keele arendamise küsimusi. Keele ja ühiskonna suhete mõistmine aitab mõista keelt kui infovahetussüsteemi ning kesket identiteedi väljendajat.

Kursuse „Tekst. Teksti stilistika“ kaudu saavad õpilased teoreetilisi teadmisi teksti struktuurist ning mitmesugustes suhtlusoludes kasutatavate eri tüüpi tekstide loomisest, mõistmisest ja hindamisest. Kursuses vaadeldakse süvendatult teksti keele ja stiili küsimusi. Käsitletakse erinevate tekstiliikide keelelisi ja stilistilisi erinevusi, vaadeldakse sõnavara stililisi kihistusi ja tähendusnüansse ning kirjutamise komponente ja nõudeid eri tekstiliikide keelele. Põhilistest stiilivigadest antakse süstemaatiline ülevaade.

Neli vene keele praktilist kursust („Kõnekultuur”, „Suulise teksti vastuvõtt ning loomine“, „Kirjaliku teksti vastuvõtt ning loomine“, „Ortograafia ja interpunktsiooni korrigeerimiskursus“) täiustavad suulise ja kirjaliku teksti mõistmiseks ning loomis eks vajalikke oskusi. Praktiline vene keele oskus tähendab kirjakeele valdamist teksti vastuvõtu ja loomise oskuste – lugemise, kirjutamise, kõnelemise ja kuulamise – ning neid siduva vahendusoskuse koostoimes. Lugemisoskuse arendamise laiem eesmärk on kujundada kriitilist teabekasutajat. Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu. Selle oluline osa on võime siduda oma tekstiga teistest tekstidest saadud infot ning arvestada, viidata, tsiteerida ja refereerida teisi tekste, s.o kirjutada alustekstide põhjal. Peale selle on vene keele õpetamisel traditsiooniliselt suure tähelepanu all õpilase kirjalik kõne. Õpilaste õigekeelsusoskuste täiustamiseks on gümnaasiumis et te nähtud praktilise vene keele kursus tööks ortograafia ja interpunktsiooniga. Kõnelemisoskus tähendab nii oskust esineda kui ka võimet valida suhtlusolukorrast ning vestluspartnerist lähtuvalt sobiv toon ja stiil, samuti võimet suhtlust või teemat alustada, arendada ning tõrjuda. Kuulamisoskuse arendamise eesmärk on mõista vestluspartnerit.

2.1.3. Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) on omandanud lingvistilised põhiteadmised keelest kui süsteemist ja selle realiseerumisest kõnes;
- 2) tunneb ortograafia- ja interpunktsiooni- ning teisi vene keele norme;
- 3) loeb ning kuulab mitmesugustes stiilides ja mitut tüüpi tekste ning mõistab nende sisu;
- 4) loob olenevalt suhtlusesmärgist ja kõnesituatsioonist mitmesugustes stiilides ning mitut tüüpi sidusaid tekste;
- 5) võib esineda suulise lühiettekandega;

- 6) kirjutab arutlevaid tekste mitmes žanris;
- 7) teeb ilukirjandusliku teksti lingvistilist analüüsi;
- 8) hindab kriitiliselt meediainfot ja internetist saadud teavet;
- 9) tunneb dialoogilise teksti ülesehituse eripära; on suuteline võtma osa argumenteeritud dialoogist, analüüsima vestluse kulgu ning hindama selle tulemusi;
- 10) kasutab vajaliku teabe leidmiseks sõnastikke, teatmeteoseid ja internetti;
- 11) seostab saadud infot eluliste situatsioonidega ning tulevase erialase tegevusega.

2.2. 10. klass

2.2.1. I kursus „Keel, ühiskond, kultuur“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab keele rolli ning funktsiooni ühiskonnas, teadvustab keele ja kultuuri vastastikust seost;
- 2) tunneb vene keele eripära võrreldes teiste keeltega;
- 3) suhtub lugupidavalt teiste rahvaste keeltesse ja kultuuridesse, sh eesti keelesse, lõimudes Eesti mitmekultuurilisse ühiskonda;
- 4) teadvustab keeleliste ja mittekeeleliste suhtlusvahendite vastastikust seost;
- 5) analüüsib keele arengutendentse ning keele tänapäevaseisundit;
- 6) tunneb suulise ja kirjaliku keele norme.

Õppesisu

Suhtlemine keele abil inimese evolutsiooni käigus. Keele ja mõtlemise seos. Keel ja ühiskond, keel ja isiksus. Inimeste suhtlemine ning loomade suhtlemine. Keel ja mitteverbaalsed suhtlusvahendid. Rahvuskultuuri mitteverbaalsete suhtlusvahendite eripära.

Keele funktsioonid. Keel kui infoedastusvahend. Keel kui suhtlusvahend. Keel kui mõtlemisvahend. Keel kui emotsioonide väljendaja. Keel kui kuuluvuse väljendaja (etniline, sotsiaalne, paikkondlik, sooline).

Keel kui märgisüsteem. Semiootika. Kuulsad semiootikud (Juri Lotman, Umberto Eco jt). Loomulikud ja tehiskeeled. Esperanto. Tänapäeva tehiskeeled.

Keel ja kõne. Suuline ja kirjalik kõne. Kirja tekkimine ja areng. Tähestik. Slaavi kiri. Kirill ja Mefodi kui slaavi tähestiku loojad.

Keelkonnad ja keelerühmad. Indoeuroopa keelkond. Romaani, germaani ja slaavi keelerühm. Vene keel võrdluses slaavi keeltega. Uurali keeled. Soome-ugri keelerühm. Eesti keel kui soome-ugri keelerühma keel. Elav ja surnud keel.

Vene keel Eestis: kõnelejad, territoriaalne levik (linna- ja maaelanikkond, Kirde-Eesti, Peipsi-äärne ja teised regioonid). Vene keel Eesti venekeelses meedias.

Tänapäeva vene keele arenemistendentsid. Keel kui vaimsete väärtuste väljendaja ning kandja. Rahvuskeel. Euroopa Liidu ja ÜRO töökeeled. Keelte ja kultuuride vastastikused mõjutused. Laensõnad keeles.

Kirjakeel. Släng, žargoon (sotsiaalne, professionaalne, ealine jt). Argikeel. Dialektid. Keelekasutusealised ja soolised erinevused. Allkultuuride keel.

Hindamine

Tase 5	Tase 4	Tase3	Tase2
Hindega „5” ehk „väga hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid.	Hindega „4” ehk „hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele.	Hindega „3” ehk „rahuldav” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele, kuid esineb puudusi ja vigu.	Hindega „2” ehk „puudulik” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi.

2.2.2. II. kursuse „Praktiline vene keel I (kõnekultuur)”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) valdab kõnekultuuri põhimõisteid;
- 2) valib sobivaid keelendeid, võttes arvesse suhtlusvaldkonda ja -situatsiooni ning adressaadi eripära;
- 3) rakendab praktikas teadmisi peamistest keelenormidest (ortoepilistest, leksikaalsetest, morfoloogilistest, süntaktilistest, stilistilistest);
- 4) ehitab loogiliselt ning õigesti liht- ja liitlauseid ning paigutab tekstiosad loogiliselt;
- 5) kasutab tekstides vene keele kogu rikkust, sh väljendusrikkaid keelendeid;
- 6) arvestab kõneetiketti;
- 7) loob õppe-teaduslike ja avalike esinemiste tekste, toetudes teadmistele heast keelekasutusest ning järgides teksti loogilisele struktuurile esitatavaid nõudmisi.

Õppesisu

Kõnekultuuri põhimõisted. Keel ja isik. Isiku keelekultuur ja ühiskonna keele kultuur.

Raamatulik (ametlik) keel, kõnekeel. Kõne põhiomadused. Kirjakeele normid ja variandid.

Kõneetikett.

Kõne põhiomadused: sisukus, loogilisus, kohasus, täpsus, puhtus, õigsus, rikkus, ilmekus. Kõne sisukus, informatiivsus. Kõne loogilisus. Loogilisuse tingimused. Tüüpilised ebaloogilisused.

Keelendite kohasus: stiililine, kontekstiline, situatiivne. Kõne kohasus ja puhtus. Kohane sõnade valik.

Sõnakasutuse täpsus. Sünonüümid, paronüümid, mitmetähenduslikud sõnad, homonüümid.

Laensõnad, kantsleikeelendid, kõnestambid, historismid. Parasiitsõnad, žargonismid, ebasündsad väljendid.

Õigekeelsus kui kirjakeele normide järgimine.

Kõne rikkus ja mitmekesisus. Sõnamoodustusviisid kõnes.

Kõne väljendusrikkus. Pseudoväljendusrikkus (ilutsemine).

Kirjakeele normid.

Ortoeepianormid. Ortoeepianormide rikkumise sagedused.

Sõnade ühilduvus: leksikaalne, grammatiline, stilistiline. Tüüpilised ühildumisvead.

Morfoloogianormid. Nimi-, omadus- ja arvsõnade (suulises kõnes), asesõnade, tegusõna pöörde- ja soovormide, kesksõnade ja gerundiumide vormide moodustamise ning kasutamise vead.

Süntaksinormid. Käändelise rektsiooni, gerundiumi kasutamise, aluse ja öeldise ühildumise tüüpilised vead. Sõnajärjevead lauses.

Stiilnormid ja nende liigid. Tüüpilised reeglite rikkumise juhud.

Vene kõneetikett.

Kõne-eeetika peamised reeglid. Žargonismid, ebasündsad väljendid, nende kasutuse lubatud kõnepiirid.

Hindamine

Tase 5	Tase 4	Tase 3	Tase 2
Õpilase kõne tekst on loogiline, sõnastus on selge, ladus, täpne ja isikupärane. Sõnavara on rikkalik, puhas ja õige, noormi piiris. Tekstis on mõni kergem stiiliviga.	Õpilase kõne tekst on loogiline, sõnastus on selge ja ladus. Sõnavara on mitmekülgne. Tekstis on üksikuid stiilivigu.	Õpilase kõne teksti on piisav loogiline, sõnastus on üldiselt ladus, kuid kohati konarlik ja ühekülgne. Sõnavara on piisav, noormi raames. Tekstis ei ole üle 6 stiilivea. Esineb üksikuid faktivigu.	Õpilase tekst on ebaloogiline, sõnastus on algeline ning kohati raskesti mõistetav. Sõnavara on piiratud, normeerimeta. Tekstis ei ole üle 10 stiilivea. Esineb küsitavusi ja faktivigu.

2.3. 11. klass

2.3.1. II. kursus „Tekst. Teksti stilistika“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab teksti kui keele- ja kõneüksuse põhitunnuseid;
- 2) oskab analüüsida teksti formaalseid tunnuseid;
- 3) orienteerub keeleühikute ja tekstide stiililises mitmekülguses;
- 4) analüüsib tekstide sisu, eesmärgi, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;
- 5) väljendab oma mõtteid ja tundeid, arvestades suhtlusvaldkonda, -situatsiooni ja -eesmärgi ning järgides stiili- ja etiketinorme.

Õppesisu

Tekst. Põhikooli materjali kordamine ja üldistamine: tekst, teema, pealkiri, põhiidee, teksti mõtteline terviklikkus, liigendatus, teksti sidusus. Kõnetüübid. Keelesüsteemi tekstitasand. Keeletasandite üksuste funktsioneerimine tekstis.

Teksti formaalsed ja keelelised tunnused. Teksti sidususe liigid. Lausete ja tekstiosade järjestikune (lineaarne) seos. Kõigi tekstiosade vertikaalne (globaalne) seos, mis vormistab tekstist tervikliku ühiku: jaotumine paragrahvideks, osadeks, rubriikideks.

Leksikaalsed sidususvahendid: sõnakordus, asendussõnad (asesõnad, sünonüümid jne).

Assotsiatiivseosed.

Grammatilised sidususvahendid: aspekt, aeg, kõneviis, pööre, lausete süntaktiline struktuur jt.

Lausete ja tekstiosade loogiliste/mõtteliste suhete vormistamise vahendid: pealkiri, sidendlaused,

resümeerivad sõnad, sidesõnad, rõhumäärsõnad, kiilud jt.

Olemasolev (lähte-) info ning uus (kommunikatiivselt oluline) info lauses. Siirdumine ühelt teabeliigilt teisele tekstis: ahelseos, paralleelseos. Teksti sisu terviklikkus.

Teksti kommunikatiivne suunitus. Suhtlussituatsioon. Teksti eesmärk. Adressaat. Mõju tamine keele abil. Teksti organiseerimise iseärasused elektronruumis (hüpertext, lähtetekst ja kasutajate kommentaarid jt). Suhtlemine internetis.

Teksti funktsioneerimise peamised valdkonnad. Funktsionaalstiilid. Stiilide realiseerimise kirjalik ja suuline vorm.

Asjaajamistekstid, nende kasutusala, loomise eesmärk. Asjaajamistekstide peamised keelelised erijooned.

Teadustekstid, nende kasutusala, loomise eesmärk. Teadustekstide peamised keelelised erijooned. Teadusliku artikli, monograafia mõiste.

Ajakirjandustekstid, nende kasutusala, loomise eesmärk. Ajakirjandustekstide peamised keelelised erijooned.

Kõnekeel. Kasutusala, eesmärk ja suhtlussituatsioon. Kõnekeele peamised keelelised erijooned.

Ilukirjandustekstid, nende kasutusala, loomise eesmärk. Ilukirjanduskeele peamised iseloomulikud jooned. Ilukirjanduslikud väljendusvahendid.

Mitteverbaalsed teabeedastusvahendid kirjalikus tekstis: illustratsioonid, graafikud, skeemid, fotod, internetinaeratused jt.

Hindamine

Funktsionaalne lugemine

Tase 5

5. taseme oskused nõuavad arvukalt järeldamist, võrdlemist ja eristamist, mis on nii detailsed kui ka täpsed. Need nõuavad ühe või mitme teksti täieliku ja detailse mõistmise demonstreerimist ja võivad sisaldada teabe lõimimist rohkem kui ühest tekstist. Oskused võivad nõuda lugejalt, et nad tegelevad olemasolevas võistlevas teabes tundmatute ideedega ja loovad abstraktseid kategooriaid tõlgendamiseks. *Arutlemise ja hindamise* oskused võivad nõuda lugejalt, et nad loovad hüpoteese või hindavad kriitiliselt keerulisi tekste vähetuntud teemadel, arvestades mitmesuguseid kriteeriume või perspektiive, ning kasutavad kõrgetasemelist mõistmist tekstidest. Põhiline tingimus *ligipääsu ja hankimise* oskused sellel tasemel on analüüsi täpsus ja märkamatute detailide tähelepanemine.

Tase 4

Selle taseme oskused nõuavad teabe hankimist, et lugeja leiab ja rühmitab mitmeid peidetud teabeosi, otsustades, missugune teave on oluline. Arutlemisoskused nõuavad kriitilist hindamist või hüpoteeside loomist ja süvendatud teadmisi. Nii tõlgendamis- kui arutlemisoskused nõuavad tundmatu sisu või vormiga teksti täielikku ja detailset mõistmist.

Kõikide lugemisaspektide puhul nõuavad selle taseme oskused mõistetega tegelemist, mis on vastupidised ootustele.

Tase 3

Selle taseme oskused nõuavad mitmesuguste teabeosade leidmist, mõnel juhul ka nendevaheliste seoste äratundmist. Selle taseme tõlgenduoskused nõuavad lugejalt teksti erinevate osade seostamist, et leida peamõtte, aru saada seostest või tõlgendada sõna või fraasi tähendust. Lugejad peavad arvestama paljusid tunnuseid, et võrrelda, vastandada või kategooriateks jaotada. Sageli ei ole otsitav teave silmatorkav või on korruga palju konkureerivat infot või esineb muid takistusi, nt mõtted võivad olla vastupidised ootustele või sõnastatud eituse kaudu. Selle taseme arutlusoskused võivad nõuda seostamist, võrdlust või seletust või ootust, et lugeja hindaks teksti tunnuseid. Mõned arutlusoskused nõuavad, et lugeja demonstreeriks tekstist arusaamist, toetudes tuttavatele, igapäevaelu teadmistele. Mõned oskused aga nõuavad, et lugeja toetuks vähem üldisele teadmisele.

Tase 2

Mõned selle taseme oskused nõuavad, et lugeja leiab ühe või mitu infoüksust, mis võib vajada järeldamist või erinevate tingimustega arvestamist. Teised oskused nõuavad teksti peamõtte äratundmist, seoste mõistmist või tähenduse tõlgendust piiratud tekstiosast, kus teave ei ole silmatorkav ja lugeja peab tegema järeldusi madalal tasemel. Selle taseme oskused võivad sisaldada võrdlemist või vastandamist, mis tugineb teksti üksiktunnusele. Tavaliselt nõuab selle taseme arutlusoskused, et lugeja võrdleks või leiaks mitmeid seoseid teksti ja tekstiväliste teadmiste vahel, toetudes isiklikule kogemusele ja hoiakutele.

Tase 1

Selle taseme oskused nõuavad, et lugeja leiaks ühe (või rohkem) infoühiku, mis on sõltumatu ja esitatud selgesõnaliselt, tunneks ära peateema või tuttavas tekstis autori eesmärgi või leiaks lihtsaid seoseid tekstis oleva info ja tavalise, igapäevase teadmise vahel. Teave peab tekstis silma torkama ja seal peab olema vähe või üldse mitte konkureerivat infot. Lugeja juhitakse otsesõnu oluliste faktorite juurde nii ülesandes kui tekstis.

2.3.2. IV kursus „Praktiline vene keel II (suulise teksti vastuvõtt ning loomine)“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) tunneb eri žanris suuliste tekstide erijooni;
- 2) mõistab ning loob suulisi tekste vastavalt suhtluseesmärgile ja -olukorrale;
- 3) eristab ning loob eri žanris ja funktsionaalstiilis suulisi tekste;
- 4) suudab diskussioonist osa võtta või seda juhtida;
- 5) oskab kriitiliselt hinnata suulisi tekste (oma ja teiste, autentseid ning õppetekste).

Õppesisu

Suuline kõne, selle erinevus kirjalikust. Kõnekeele spontaansus. Ettevalmistamata (spontaanne intervjuu, pressikonverents, dialoog otse eetris), osaliselt ette valmistatud ja ettevalmistatud suuline kõne. Suhtlussituatsiooni arvestamine suulise teksti loomisel kui eduka kommunikatsiooni tingimus.

Suhtlusviisid (kontaktne ja distantne, dialoog ja monoloog, privaatne ning ametlik).

Suuline kõnekeel, selle erijooned. Kõnekeele dialoogiline iseloom. Dialoogi pidamise taktika.

Erineva tähendusega dialoogid (kaastunne, heakskiit, vastuvaidlus, hoiatus jt).

Ametlik suuline kõne. Suulised teadaanded. Ametlik vestlus, selle variandid. Ametliku vestluse korraldamine tööle võtmiseks.

Koosolek, selle eesmärgid ja tüübid. Juhataja roll.

Peaküsimuste arutlemine. Kriitikakultuur.

Teadusliku sisuga suuline kõne. Suuline vastus, selle struktuur. Vastuse hindamise kriteeriumid.

Ettekanne: allikad, struktuur, esitus. Ettekande hindamise kriteeriumid. Lühiloeng (sisu mõistmine ja selle fikseerimine).

Hindamine

Funktsionaalne lugemine ja suulise teksti loomine

Tase 5

5. taseme oskused nõuavad arvukalt järeldamist, võrdlemist ja eristamist, mis on nii detailsed kui ka täpsed. Need nõuavad ühe või mitme teksti täieliku ja detailse mõistmise demonstreerimist ja võivad sisaldada teabe lõimimist rohkem kui ühest tekstist. Oskused võivad nõuda lugejalt, et nad tegelevad olemasolevas võistlevas teabes tundmatute ideedega ja loovad abstraktseid kategooriaid tõlgendamiseks. *Arutlemise ja hindamise* oskused võivad nõuda lugejalt, et nad loovad hüpoteese või hindavad kriitiliselt keerulisi tekste vähetuntud teemadel, arvestades mitmesuguseid kriteeriume või perspektiive, ning kasutavad kõrgetasemelist mõistmist

tekstidest. Põhiline tingimus *ligipääsu ja hankimise* oskused sellel tasemel on analüüsi täpsus ja märkamata detailide tähelepanemine.

Tase 4

Selle taseme oskused nõuavad teabe hankimist, et lugeja leiab ja rühmitab mitmeid peidetud teabeosi, otsustades, missugune teave on oluline. Arutlemisoskused nõuavad kriitilist hindamist või hüpoteeside loomist ja süvendatud teadmisi. Nii tõlgendamis- kui arutlemisoskused nõuavad tundmatu sisu või vormiga teksti täielikku ja detailset mõistmist.

Kõikide lugemisaspektide puhul nõuavad selle taseme oskused mõistetega tegelemist, mis on vastupidised ootustele.

Tase 3

Selle taseme oskused nõuavad mitmesuguste teabeosade leidmist, mõnel juhul ka nendevaheliste seoste äratundmist. Selle taseme tõlgendusoskused nõuavad lugejalt teksti erinevate osade seostamist, et leida peamõtte, aru saada seostest või tõlgendada sõna või fraasi tähendust. Lugejad peavad arvestama paljusid tunnuseid, et võrrelda, vastandada või kategooriateks jaotada. Sageli ei ole otsitav teave silmatorkav või on korraga palju konkureerivat infot või esineb muid takistusi, nt mõtted võivad olla vastupidised ootustele või sõnastatud eituse kaudu. Selle taseme arutlusoskused võivad nõuda seostamist, võrdlust või seletust või ootust, et lugeja hindaks teksti tunnuseid. Mõned arutlusoskused nõuavad, et lugeja demonstreeriks tekstist arusaamist, toetudes tuttavatele, igapäevaelu teadmistele. Mõned oskused aga nõuavad, et lugeja toetuks vähem üldisele teadmisele.

Tase 2

Mõned selle taseme oskused nõuavad, et lugeja leiab ühe või mitu infoüksust, mis võib vajada järeldamist või erinevate tingimustega arvestamist. Teised oskused nõuavad teksti peamõtte äratundmist, seoste mõistmist või tähenduse tõlgendust piiratud tekstiosast, kus teave ei ole silmatorkav ja lugeja peab tegema järeldusi madalal tasemel. Selle taseme oskused võivad sisaldada võrdlemist või vastandamist, mis tugineb teksti üksiktunnusele. Tavaliselt nõuab selle taseme arutlusoskused, et lugeja võrdleks või leiaks mitmeid seoseid teksti ja tekstiväliste teadmiste vahel, toetudes isiklikule kogemusele ja hoiakutele.

Tase 1

Selle taseme oskused nõuavad, et lugeja leiaks ühe (või rohkem) infoühiku, mis on sõltumatu ja esitatud selgesõnaliselt, tunneks ära peateema või tuttavas tekstis autori eesmärgi või leiaks lihtsaid seoseid tekstis oleva info ja tavalise, igapäevase teadmise vahel. Teave peab tekstis silma torkama ja seal peab olema vähe või üldse mitte konkureerivat infot. Lugeja juhitakse otsesõnu oluliste faktorite juurde nii ülesandes kui tekstis.

2.4. 12. klass

2.4.1. V kursus „Praktiline vene keel III (kirjalike tekstide vastuvõtt ja loomine)“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) eristab kirjaliku kõne suhtlusvaldkonnast olenevat eripära;
- 2) tunneb eri žanris kirjalike tekstide iseärasusi;
- 3) mõistab ja koostab kirjalikke tekste;
- 4) oskab kriitiliselt hinnata kirjalikke tekste (oma ja teiste, autentseid ning õppetekste);
- 5) redigeerib oma kirjalikke tekste.

Õppesisu

Kirjalik kõne, selle iseloomustus ja erinevus suuliselt kõnest. Kommunikatiivne kirjalik kõne.

Õpitavate kirjalike tekstide tüübid: ümberjutustus, kirjand, essee, laiapõhjaline vastus probleemküsimusele.

Ümberjutustuste kirjutamine eri stiilis ja žanris tekstidest.

Arutlev kirjand, selle struktuur (sissejuhatus, põhiosa, kokkuvõte). Teema sõnastamine (teema kui mõiste, teema kui arvamus, teema kui küsimus). Juhtiv tees. Argumentide liigid. Tekstilõik ja selle struktuur. Teksti loogilisuse ja sidususe vahendid.

Üksikasjaliku vastuse probleemne küsimus kui arutlustüüp.

Essee kui vabatekstitüüp.

Tarbetekst. Avalduse, juhendi, volituse, allkirjastatud tõendi, CV kirjutamine. Ametlik kiri.

Ametlikud tekstid elektroonilisel kujul.

Teadustekst. Konspekt, referaat, nende liigid. Aimetekstide konspekterimine ja refereerimine.

Kriitiline suhtumine internetis pakutavatesse valmisreferaatidesse.

Publitsistlik tekst. Informatsioonilised ja kriitilised lühisõnumid. Artikkel. Reklaam ja selle liigid. Kuulutuse ning retsensiooni kirjutamine, arvestades nende sisu ja struktuuri erijooni.

Elektroonilised väljaanded. Kriitiline suhtumine meediatekstidesse. Tekstide loomine internetis.

Internetisuhtluse kultuur.

Kirjalike tekstide parandamine. Teksti sisu, kompositsiooni ja keele parandamine.

Hindamine

Sisu		Õigekiri		Sõnavara ja stiil		Ülesehitus	
5	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on isikupärane ja põhjalik. Tekstist ilmneb kirjutaja üldistusvõime. Kirjutaja oskab väga hästi analüüsida ja argumenteerida.	5	Tekstis on 0–3 õigekirjaviga.	5	Teksti sõnastus on selge, ladus, täpne ja isikupärane. Sõnavara on rikkalik. Tekstis on mõni kergem stiiliviga.	5	Tekst on ülesehituselt sisulis-vormiline tervik. Teksti liigendamine lõikudeks on loogiline ja täpne. Tekst on sidus. ☐ Tekst on vormistatud korrektselt.
4	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on põhjalik. Kirjutaja suudab üldistada, oskab hästi analüüsida ja argumenteerida.	4	Tekstis on 4–6 õigekirjaviga.	4	Teksti sõnastus on selge ja ladus. Sõnavara on mitmekülgne. Tekstis on üksikuid stiilivigu (mitte rohkem 5).	4	Tekst on ülesehituselt tervik. Teksti liigendamine lõikudeks on üldiselt loogiline. Tekst on sidus. Tekst on vormistatud korrektselt.
3	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on piisav. Kirjutaja oskab analüüsida ja argumenteerida. Väiteid ei ole alati piisavalt põhjendatud.	3	Tekstis on 7–9 õigekirjaviga.	3	Teksti sõnastus on üldiselt ladus, kuid kohati konarlik ja ühekülgne. Sõnavara on piisav. Tekstis ei ole üle 6 stiilivea. Esineb üksikuid faktivigu (mitte rohkem 8).	3	Tekst on ülesehituselt tervik, kuid esineb vigu teksti liigendamisel lõikudeks (nt teksti lõikude proportsioonid ei ole alati põhjendatud jms). Tekst on sidus. Teksti vormistus on üldiselt korrektne.

2	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on pealiskaudne. Kirjutaja suudab analüüsida, kuid analüüs on pinnaline ning argumentatsioon on väheveenev.	2	Tekstis on 10–12 õigekirjaviga.	2	Teksti sõnastus on konarlik, kuid arusaadav. Tekst on üldsõnaline. Tekstis ei ole üle 11 stiilivea.	2	Teksti ülesehituses on vastuolud (nt alguse venitatus, välja arendamata või liiga pikk lõpetus, mitmekordne algus või lõpetus jms). Lõikudevaheline sidusus on kohati nõrk. Teksti vormistuses on puudujääke.
1	Tekst vastab üldjoontes teemale. Tekst on jutustav-arutlev. Teemaarendus on lünklik. Analüüs on puudulik, jutustamine domineerib analüüsi ja argumentatsiooni üle. Näited ei ole teemaga piisavalt seotud.	1	Tekstis on üle 13 õigekirjavea.	1	Teksti sõnastus on algeline ning kohati raskesti mõistetav. Sõnavara on piiratud. Tekstis ei ole üle 14 stiilivea. Esineb küsitavusi ja faktivigu.	1	Teksti ülesehitus on ebaloogiline (nt teksti algus ja lõpetus on teemaarendusega nõrgalt seotud, teksti mõni osa ei täida sellele pandud ülesandeid jms). Tekst ei ole kohati sidus. Teksti vormistuses on puudujääke.

2.4.2. VI kursus „Praktiline vene keel IV (ortograafia ja interpunktsiooni korrigeerimiskursus)“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) valdab vene keele ortograafia- ja interpunktsiooninorme;
- 2) kirjavahemärgistab õigesti õpitud tüüpi lauseid; põhjendab kirjavahemärgi kohta ja valikut;
- 3) leiab ortograafia- ja punktuatsioonivead ning parandab need;
- 4) oskab vajaliku ortograafia- ja interpunktsiooniteabe saamiseks kasutada sõnastikke, raamatukogu katalooge ning interneti.

Õppesisu

Ortograafia.

Vene ortograafia peamised printsiibid. Vene õigekir ja morfoloogiline iseloom.

Täishäälikute õigekiri sõna lihttüves: kontrollitavad rõhutatud täishäälikud, mittekонтроllitavad rõhutatud täishäälikud, vahelduvad täishäälikud. Täishäälikute õigekiri ж, ч, ш, щ, ц järel eri sõnaliikidesse kuuluvate sõnade lihttüves, sufiksis ja sõnalõpus.

Kaashäälikute õigekiri sõna lihttüves: helilised ja helitud kaashäälikud, kaksikkaashäälikud, mittehääldatavad kaashäälikud.

Nimisõnade, omadussõnade, kesksõnade käändelõppude ja tegusõna pöördelõppude õigekiri. Eesliidete õigekiri: 3- lõpulised eesliited ja eesliide с-; eesliited пре- ja при-; ы ja и eesliidete järel.

ъ ja ь kasutamine vene ja laensõnades. Ъ õigekirjutus ж, ч, ш, щ järel eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Kokkukirjutamine ja sidekriips eri sõnaliikide puhul ning sõnades komponentidega пол ja полу-.

Sufiksrite õigekiri eri sõnaliikides. н ja нн eri sõnaliikides.

не kokku- ja lahkukirjutamine eri sõnaliikidega. не ja ни eristamine.

Määrsõnade õigekiri.

Arvsõnade õigekiri.

Tuletatud ees- ja sidesõnade kirjutamise komplitseeritud juhud.

Suurtähtede õigekirjutuse rasked juhud.

Interpunktsioon.

Vene interpunktsiooni printsiibid. Lauselühenditega lihtlause. Kirjavahemärgid üksikute, korduvate ja paarissidesõnadega koondlauses. Lause kõrvalliikmete kirjavahemärkidega eraldamine (обособление). Kirjavahemärgid täpsustava, selgitava ja täiendava tähendusega lauseliikmete puhul. Kirjavahemärgid kiilsõnade ja kiillausetega ning ütte ja hüüdsõnadega lausetes.

Võrdlustarindid. Tarindid sidesõnaga как.

Kirjavahemärgid rind-, põim- ja sidesõnata lauses.

Jutumärgid ja teise isiku kõne: tsiteerimisviisid, kirjavahemärgid teise isiku sõnu ning dialoogi edastades. Epigraafi vormistamine.

Autoriomane kirjavahemärkide kasutamine.

Hindamine

	Tase 2	Tase 3	Tase 4	Tase 5
Sõnade etteütlus (30 -55 sõnad)	7 - 9 vigu	4 - 6 vigu	2 - 3 vigu	0 - 1 vigu
Etteütlus (180 – 210 sõnad)	8 - 12 vigu (7/6, 6/7)	5 - 9 vigu (6/6, 5/6, 5/5, 4/5)	3 - 6 vigu (2/3, 3/2, 1/4, 3/3, 2/4, 4/4)	0 - 2 vigu (1/1, 0/2)
Ümberjutustus (220 -240 sõnad)	Tekstis on 9–12 õigekirjaviga. Sõnavara ja lausestus on algelised, tekstis on 5–6 kõneviga.	5 – 9 viga. Kõnevead. Esineb vigu teksti või ümberjutustamise esitamisel.	3– 6 õigekirja viga. 1 – 2 ebatäpsust, kõnevead. Edastab täpselt, kuid esineb väikseid vigu teksti või ümberjutustamise esitamisel.	1 – 2 väikset viga. Õige järjekindel esitusviis.
Kontrolltööd ja testid õpitud ortogrammide ja punktogrammidega	49 – 30%	74% - 50%	89% - 75%	100% - 90%

3. Kirjandus

3.1. Üldalused

3.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb ja väärtustab vene, eesti ning maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 2) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat ja mõistab kirjandusega seotud elukutsete ja ametite sisu ning väärtust ühiskonnale;
- 3) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutlus- ja mõttemaailma arendajat;
- 4) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 5) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika);
- 6) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel ning näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 7) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 8) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja infoallikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

3.1.2. Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumis õpitakse kirjandust mõneti teistel alustel kui põhikoolis, sest materjali problemaatilis- temaatiline käsitlus on ühendatud ajaloolis-kirjandusliku printsiibi järgimisega. Õpilased saavad ettekujutuse kirjanduse põhietappidest nende kronoloogilises järgnevuses ning tutvuvad sügavamalt eri kirjandusvoolude spetsiifiliste joontega. Kirjandusteoseid analüüsitakse nende loomisajastu kontekstis, juhtides õpilasi mõtlema mineviku ja tänapäeva elu probleemidele, kujundades väärtushinnanguid ning kõlbelisi orientiire. Kirjandust käsitledes kasvatatakse õpilastes suuremat avatust ja lugupidamist teiste rahvaste kultuuride vastu ning kujundatakse püsivamaid tunnetushuve.

Õppeaine põhisisu on kirjandusteoste lugemine ja käsitlemine, mis arendab esteetilist taju, ent soodustab ka rahvuskultuurilise teadvuse ja eneseteadvuse arengut. Kirjandus võimaldab õpilasel teadvustada oma mina ja ainulaadsust muutuvast maailmast ning soodustab elueesmärkide teadlikku valikut. Kirjanduse käsitlemine gümnaasiumis on suunatud eelkõige sellele, et arendada lugejateadvust ning isiksuslikku – vastutavat ja emotsionaalset – suhet kirjandusega.

Kursus „19. sajandi I poole kirjandus: romantism, realismi tekkimine“ tutvustab õpilastele romantismi tekke ajaloolisi ja kultuurilisi eeldusi, arengu põhietappe ning eri rahvuskirjanduste kirjanike-romantikute teoste kunstilisi iseärasusi. Monograafiliselt käsitletakse romantismi tähtsamate esindajate loomingu. Lugemiseks ja analüüsimiseks valitakse romantismi tuntumaid teoseid. Erilist tähelepanu pööratakse romantilise maailmavaate peegeldamisele kirjanduste ostes, romantilise kangelase kontseptsioonile ning romantismipoetika põhivõtetele. Arutletavate probleemide keskmes on kõigile romantikuile omased kujutlused isiksuse väärtusest ja ainulaadsusest, tema seesmisest vastuolulisusest ning vabadusihast kui inimese loomuomadusest. Eri rahvuskirjandusi esindavate kirjanike teoseid käsitledes tuuakse esile romantismi ühiseid jooni ning pööratakse tähelepanu eri autorite romantismipoetika variatiivsusele. Romantismi vaadeldakse kui tegelikkuse esteetilise tunnetamise viisi, mida ei käsitata realismile

allajäämisena, vaid omalaadse klassitsismist eristumisenä. Koos sellega jälgitakse, kuidas romantism vähehaaval oma võimalused ammendab ning tema rüpes hakkavad tekkima uue, realistliku maailma ja inimese kujutamise alged.

Kursuses „19. sajandi II poole kirjandus: realism“ pööratakse põhitähelepanu realismi tekkimise ja arengu peamistele etappidele ning realismi erinevusele varasemate kirjandusvooludega võrreldes. Analüüsides rahvuskirjanduste realismi tuntumate esindajate põhiteoseid, tutvuvad õpilased realismipoeetika põhimõtete, realismikontseptsiooni kangelase ning käsitusega isiksuse ja ühiskonna keerulistest suhetest. Realismi mitmekesisus võimaldab oluliselt süvendada õpilaste ettekujutust kirjaniku individuaalsest stiilist, autoripositsiooni väljendamise vormidest, tegelaste iseloomustamise viisidest ning psühholoogi arengust. Samaaegu avarduvad ettekujutused kirjanduse žanrisüsteemist. Kursuse aluseks oleva ajaloolis-kirjandusliku ja problemaatilise-temaatilise käsitluse kombineerimine eeldab enam-vähem täielikku tutvumist kuulsamate realismikirjanike loomingulise biograafiaga, käsitletavate teoste loomise ajastuga ja nende ajaloolise tingituse mõistmist. Arutletavad probleemid on sõnastatud nii, et rõhutada käsitletavate teoste tähenduse aegumatust. On tähtis, et õpilased võtaksid kirjandusklassika teoseid vastu tänapäevaolu probleemide ja nähtuste prisma läbi. Kursuse maht tingib, et sügavamaks käsitluseks tuleb teoseid rangelt valida; seda tähtsam on äratada õpilastes huvi selle olulise maailmakirjanduse ajajärgu vastu ning ergutada neid iseseisvalt lugema.

Kursus „20. sajandi I poole kirjandus“ tutvustab õpilastele vene kirjandust (nii metropolis kui ka emigratsioonis), ent ka maailmakirjanduse tekste sellest perioodist. Kursuse põhieesmärk on süvendada ajaloolis-kirjanduslikke teadmisi ja mõisteid, mis iseloomustasid kirjandust 20. sajandi algul. Käsitletakse teoseid kirjanikelt, kes esindavad modernistlikke ning avangardistlikke kirjandustendentse, suundi ja rühmitusi vene, eesti ning maailmakirjanduses. 20. sajandi esimene pool oli luulekeele moderniseerimise periood, ajajärk, mil töötati välja uusi kunstilisi väljendusvahendeid kõige erinevates kirjandusžanrides. Kohustuslikult käsitletavad kirjandusteosed valitakse nii, et õpilased saaksid ettekujutuse olulisematest suundadest tolle aja kirjanduses (uusromantism, sümbolism ja dekadents, akmeism, futurism), ent ka nende kunstifenomenide vastastikusest toimest konkreetsetes kunstiteoses.

Kursuses „20. sajandi II poole ja 21. sajandi alguse kirjandus“ vaadeldakse maailmakirjanduse tendentse ja nähtusi pärast Teist maailmasõda. Kursus annab õpilastele ettekujutuse põhilistest ajaloolis-kirjanduslikest ning ühiskondlik-kultuurilistest protsessidest 20. sajandi teise poole ja 21. sajandi alguse maailmakirjanduses. Õpilased tutvuvad kirjanike elulugude ja loominguga ning nende teostega maailmakirjanduse kontekstis. Materjali suure mahu tõttu valib õpetaja kohustuslikuks lugemiseks üksikuid teoseid, teisi käsitletakse ülevaates. Selle perioodi teoseid käsitledes tuleb silmas pidada nii kursuses esindatud teoste žanrilist mitmekesisust, eri suundade ja voolude küllust, mis iseloomustavad kirjandusprotsessi, kui ka selle orgaanilist seost varasemate ajastute kirjandusega. Peamine rõhk nagu eelnevateski kursustes pannakse kunstiteoste kõlbelisele, üldnimlikule problemaatikale.

Kursus „Eesti kirjandus“ on ülevaatekursus, mis hõlmab eesti kirjanduse arengut 19. sajandi rahvuslikuliikumise algusest kuni tänapäevani, eri arenguperioodide keskseid autoreid ning teoseid. Kursust õpitakse eesti keeles. Kursuse eesmärk on suhestada õpilasi eesti kirjanduse ja kultuuriga ning avardada kirjandustekstide lugemise ja arutamise kaudu nende ettekujutust eestlastest ning Eestist.

Eesti kirjanduse kursust õpitakse 10. ja 11. klassis, kui põhilised kirjandusmõisted on omandatud ja õpilaste eesti keele oskus võimaldab lugeda ning mõista keerukamat kirjandusteksti.

3.1.3. Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) on omandanud ettekujutuse maailmakirjanduse arengust, selle põhietappidest ning eri kirjandusvoolude tunnustest;
- 2) teab käsitletud kirjandusteoste sisu ning põhifakte tähtsamate kirjanike elust ja loomingust;
- 3) analüüsib ning tõlgendab kirjandusteost kui kunstiteost, kasutades ajaloo- ja kirjandusteadmisi;
- 4) seostab ilukirjandusteoseid ühiskonnaelu ning kultuuriga; mõistab käsitletud kirjandusteoste ajaloolis-konkreetsed ja üldinimlikku sisu;
- 5) tajub kirjandusteost tema loomisajastu kontekstis, seostab seda ajastu kirjandusvoolu ning tänapäevaga;
- 6) toob esile autoripositsiooni;
- 7) oskab kõrvutada ühe ja sama teose erinevaid tõlgendusi ning teha argumenteeritud järeldusi;
- 8) oskab väljendada ja argumenteerida oma suhtumist loetud teosesse nii suuliselt kui ka kirjalikult ning eri žanrides (suuline esinemine, retsensioon, essee, arutlev kirjand);
- 9) valdab suulise esinemise ning diskussioonis osalemise oskusi ja reegleid;
- 10) oskab materjali koguda ja süstematiseerida ning kasutada teatmekirjandust eri laadi tekste koostades ja korrigeerides;
- 11) nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid autoreid ja teoseid ning tunneb eesti kirjanduse olulisi arenguetappe käsitletud näidete põhjal; on motiveeritud eesti kirjandust iseseisvalt lugema.

3.1.4. Hindamise põhimõtted ja kriteeriumid

Hindamine on õppeprotsessi lahutamatu osa ning sama keerukas kui õpetamine ja õppimine. Hinnatakse eelkõige selleks, et soodustada teadmiste ja oskuste omandamist, pädevuste kujunemist. Ühtlasi annab hindamine tagasiside võimaluse nii õpetajale kui ka õpilasele – see on teatud etapi kokkuvõte, teave tasemest, millele uut teadmist ehitada. Eeldatavalt peab hindamine olema kooskõlas õppeprotsessi eesmärkide ning nende saavutamiseks kavandatud ja toimunud tegevustega, eelkõige aga ainekavas sätestatud õpitulemustega.

Kirjandus on iseenesest isiksuse arengu tugi, kuna aitab luua õigeid eetilisi hoiakuid, kujundada väärtushinnanguid ja maailmapilti. Seepärast tähtsustub kirjandusõpetuse puhul sõnalise hinnangu andmise vajadus.

Tagasiside kirjalikule tööle (essee, omaloominguline töö, analüüsiülesanded) peaks olema kirjalik: õpetaja sõnastab selle sidusa kommenteeriva tekstina või üksikute tähelepanekute kaupa. Kujundava hindamise puhul on tähtis, et tagasiside sooritusele on konstruktiivne: osutab konkreetselt nii õnnestumistele, mis vääriavad tunnustamist, kui ka puudustele, mida tuleb kas kohe parandada või millele tuleks edaspidi tähelepanu pöörata.

Kirjanduse õpetamisel võib rakendada mitmesuguseid kontrolli ja hindamise meetodeid ning võtteid:

- suuline küsitlus, vestlus;
- viktoriin, valikvastustega test või lünktekst;
- lugemiskontroll (fakti- ehk mäluksimused teose kohta);
- analüüsi- ja tõlgendusülesanded (nõuavad arutlemist, argumenteerimist, võrdlemist);
- kirjanduslik essee;
- raamatuarvustus;
- omaloominguline töö (kirjeldus, jutt, luuletus, dialoog);
- teemamapp, õpimapp (portfolio).

Samuti võib hinnata sooritusülesanded, mis võimaldavad teada saada, mida õpilased realselt teavad ja oskavad:

- raamatututvustuse esitamine;
- väitlus kirjandusteose üle;
- veenmiskõne koostamine ja esitamine;
- kirjandusliku projekti koostamine;
- kirjandusliku uurimistöo teostamine;
- luuletuse, proosateksti või dialoogi esitamine;
- avalik esinemine konkurssidel või mujal.

Vestlus ja arutelu on kirjandusõpetuses äärmiselt olulised aktiivõppemeetodid: küsimusi esitades suunab õpetaja õpilasi mõtlema, oma seisukohti ja arvamusi väljendama, mis omakorda mõjutab hoiakute ja hinnangute kujunemist. Osalemine vestlustes ja aruteludes pakub õpilastele rohkesti vahetut tagasisidet, toob välja nende tugevad ja nõrgad küljed, toetab eneseregulatsiooni ning tekitab huvi õppimise vastu. Ka **paaris- ja rühmatöö** kaudu saab õpilane tagasisidet oma teadmiste ja oskuste kohta, kuna tekib otsene võrdlusvõimalus teiste õppijatega. Aktiivõppemeetodid võimaldavad õppida üksteiselt, võtmesõnaks on siin koostöö õpilastega.

Viktoriini, testi või lünkteksti hindamine

Õpilane on testi sooritanud, kui ta on kogunud kõigi ülesannete peale kokku vähemalt 50% punktidest.

100 – 90 punkti hinne „5”;

89 – 75 punkti hinne „4”;

74 – 50 punkti hinne „3”;

49 – 20 punkti hinne „2”;

19–0 punkti hinne „1”.

Analüüsi- ja tõlgendusülesanded hindamine

Kirjandusõpetuses pole sageli võimalik täpselt määratleda teadmiste standarte, järelikult ka eduka soorituse skaalat ja piire. Kuna kirjandusõpetuse keskmes on kirjandusteos – sisulisest ja vormilisest aspektist käsitletav tekst, tekib probleem, kuidas **kirjandusteose analüüsi ja tõlgendust hinnata**. Siin võivad hindamiskriteeriumid, mida kas valikuliselt või komplekselt arvestada, olla mitmesugused, nagu näitab järgnev tabel.

Tase 5

- Teost on loetud tähelepanelikult, märgatud on detaile, tabatud on rõhuasetusi ja põhiideed.
- Mõttekäik on originaalne, uudne, iseseisev, üldistav, seostatud.
- Seisukohad on argumenteeritud, põhjendused on veenvad, käsitus on loogiline ja sügav.
- Lähenemine on kirjandusteaduslik või -kriitiline, kasutatud on poeetika mõisteid.
- Loetud teost on tsiteeritud või sellest näiteid leitud, tsitaadid ja näited on arutluses sobivalt lõimitud.
- Töö on keeleliselt korrektne, stiililiselt ladus ja loetav ning nõuetekohaselt vormistatud.

Tase 4

- Teost on loetud tähelepanelikult, tabatud on rõhuasetusi ja põhiideed.
- Mõttekäik on iseseisev, üldistav, seostatud.
- Seisukohad on argumenteeritud, põhjendused on veenvad, käsitus on loogiline.
- Loetud teost on tsiteeritud või sellest näiteid leitud, tsitaadid ja näited on arutluses sobivalt lõimitud.
- Töö on keeleliselt korrektne, stiililiselt ladus ja loetav ning nõuetekohaselt vormistatud.

Tase 3

- Teost on loetud pealiskaudselt, olulised detailid on jäänud tähelepanuta, teose idee ei selgu või jääb segaseks.
- Mõttekäik on pealiskaudne, õpikust loetut või õpetajalt kuuldu ümberjutustav.
- Seisukohad on nõrgalt argumenteeritud, põhjendused on üldsõnalised või ebaseaduslikud, käsitlus on tendentslik.
- Käsitluses pole kasutatud poeetika mõisteid või on neid kasutatud vales tähenduses.
- Loetud teost pole tsiteeritud, tsitaadid või näited on muu tekstiga sobimatult seostatud või halvasti vormistatud.
- Töös esineb õigekeelset, stiili- ja sõnastusvigu, vormistus on ebakorrekne.

Tase 2

- Teost on loetud pealiskaudselt, teose idee ei selgu.
- Mõttekäik on pealiskaudne, õpetajalt kuuldu ümberjutustav.
- Seisukohad on väga nõrgalt argumenteeritud.
- Käsitluses pole kasutatud poeetika mõisteid.
- Loetud teost pole tsiteeritud, tsitaadid, ei näitud on muu tekstiga sobimatult seostatud.
- Töös esineb palju õigekeelset, stiili- ja sõnastusvigudega.

Tundlik valdkond kirjanduse õpetamisel on luule käsitlemine. Luuletuste analüüsi ja tõlgenduse, ent ka nende esituse hindamisel on subjektiivsus äärmiselt hoomatav. Õpetaja saab hindamisel arvestada nii luuleteksti mõistmist, tõlgenduse originaalsust, luulepoeetika mõistete valdamist kui ka mõtlemis- ja väljendusoskust. Kindlasti vajavad luuleõpetuse ülesanded nii õpetaja suunavat juhendamist kui ka suulist või kirjalikku hinnangut.

Kirjutamisosa hindamine

Kirjandusteksti analüüsi ja tõlgendusega võib tegeleda näiteks küsimustele vastamise vormis, kuid selle võib välja arendada ka **kirjanduslikuks esseeks**. Selgi puhul on käsitluse keskmes kas kodus või tunnis loetud teos (nt romaan, novell, luulekogu, näidend). Kirjandusliku essee hindamisel võib silmas pidada üldisi essee kirjutamise nõudeid, kuid võib keskenduda ka ainult teose analüüsi, tõlgendamise ja mõistmisega seotud asjaoludele. Kirjandusliku essee hindamiskriteeriumid võib kokku võtta järgmiselt:

- **sisu:** teema avatus ja arendus, probleemi ja põhiidee sõnastamine, teose lugejapoolne tõlgendus, seostamine tänapäeva või iseenda eluga;
- **arutlemise võtted:** analüüsimine, näitlikustamine, võrdlemine, defineerimine, klassifitseerimine;
- **kompositsioon:** sissejuhatus, teema arendus, lõppsõna; üleminekud, detailid, üksik ja üldine, loomulikkus ja sujuvus;
- **stiil:** sõnavara, lausestus, mõtete vahelised seosed, kujundlikkus;
- **keelekasutus:** õigekeelne;
- **vormistus:** käekiri, arvutitruki nõuded, paigutus jms.

Kirjanduslik essee annab õpilastele vabaduse käsitleda teose sisu- ja vormiaspekte: nimetada teksti teemad, avada probleemistik, keskenduda süžee või miljöo vaatlusele, võrrelda iseennast mõne tegelasega, valida näiteargumente ja tsitaate, toetuda faktidele, detailidele või kujunditele jne. Essee võimaldab kontrollida komplekssete õpitulemuste saavutamist, kuna eeldab põhjendamist, kirjeldamist, võrdlemist, seostamist, vastandamist, analüüsimist, hindamist.

Kirjandusliku essee kujundavaks hindamiseks on soovitatav välja töötada vastavad kriteeriumid. Arvestada tuleks ka asjaolu, et hindamine on siin aega ja süvenemist nõudev töö, mida paratamatult kimbutab subjektiivsus. Kirjandusliku essee hindamisel ei pea arvestama õigekeelset, stiilivigu, kuigi nendele tuleb õpetajal mõistagi tähelepanu juhtida. Alati võib kirjanduslike

esseede puhul esile tõsta käsitluse originaalsust ja sügavust. Ka mis tahes muude omaloominguliste tööde puhul tuleb võimaluse korral tunnustavalt hinnata ideelisi ja esteetilisi õnnestumisi.

Mõttearenduste puhul ei tuleks hinnata maailmavaatelisi erisusi (skaalal hea–halb), vaid arvamuste ja seisukohtade sügavust, argumenteeritust ning iseseisvust. Väärtõlgenduste, kergekäeliste ja pealiskaudsete arutluste puhul on parem jätta numbriline hinne panemata ning suunata õpilane antava hinnangu kaudu oma tööd parandama või täiendama. Mis tahes loomevargused ei võimalda õpilasel saada positiivset hinnet.

Sõnade arv – 400

Sisu		Õigekiri		Sõnavara ja stiil		Ülesehitus	
5	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on isikupärane ja põhjalik. Tekstist ilmneb kirjutaja üldistusvõime. Kirjutaja oskab väga hästi analüüsida ja argumenteerida.	5	Tekstis on 0–3 õigekirjaviga.	5	Teksti sõnastus on selge, ladus, täpne ja isikupärane. Sõnavara on rikkalik. Tekstis on mõni kergem stiiliviga.	5	Tekst on ülesehituselt sisulis-vormiline tervik. Teksti liigendamine lõikudeks on loogiline ja täpne. Tekst on sidus. ☐ Tekst on vormistatud korrektselt.
4	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on põhjalik. Kirjutaja suudab üldistada, oskab hästi analüüsida ja argumenteerida.	4	Tekstis on 4–6 õigekirjaviga.	4	Teksti sõnastus on selge ja ladus. Sõnavara on mitmekülgne. Tekstis on üksikuid stiilivigu (mitte rohkem 5).	4	Tekst on ülesehituselt tervik. Teksti liigendamine lõikudeks on üldiselt loogiline. Tekst on sidus. Tekst on vormistatud korrektselt.
3	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on piisav. Kirjutaja oskab analüüsida ja argumenteerida. Väiteid ei ole alati piisavalt põhjendatud.	3	Tekstis on 7–9 õigekirjaviga.	3	Teksti sõnastus on üldiselt ladus, kuid kohati konarlik ja ühekülgne. Sõnavara on piisav. Tekstis ei ole üle 6 stiilivea. Esineb üksikuid faktivigu (mitte rohkem 8).	3	Tekst on ülesehituselt tervik, kuid esineb vigu teksti liigendamisel lõikudeks (nt teksti lõikude proportsioonid ei ole alati põhjendatud jms). Tekst on sidus. Teksti vormistus on üldiselt korrektne.
2	Tekst on teemakohane, arutlev. Teemaarendus on	2	Tekstis on 10–12 õigekirjaviga.	2	Teksti sõnastus on konarlik, kuid arusaadav. Tekst on üldsõnaline.	2	Teksti ülesehituses on vastuolud (nt alguse venitatus, välja arendamata

	pealiskaudne. Kirjutaja suudab analüüsida, kuid analüüs on pinnaline ning argumentatsioon on väheveenev.				Tekstis ei ole üle 11 stiilivea.	või liiga pikk lõpetus, mitmekordne algus või lõpetus jms). Lõikudevaheline sidusus on kohati nõrk. Teksti vormistuses on puudujääke.	
1	Tekst vastab üldjoontes teemale. Tekst on jutustav-arutlev. Teemaarendus on lünklik. Analüüs on puudulik, jutustamine domineerib analüüsi ja argumentatsiooni üle. Näited ei ole teemaga piisavalt seotud.	1	Tekstis on üle 13 õigekirjavea.	1	Teksti sõnastus on algeline ning kohati raskesti mõistetav. Sõnavara on piiratud. Tekstis ei ole üle 14 stiilivea. Esineb küsitavusi ja faktivigu.	1	Teksti ülesehitus on ebaloogiline (nt teksti algus ja lõpetus on teemaarendusega nõrgalt seotud, teksti mõni osa ei täida sellele pandud ülesandeid jms). Tekst ei ole kohati sidus. Teksti vormistuses on puudujääke.

Mustandit lühikirjandi hindamisel ei arvestata.

Õpimapp

Õpimapp õppimise päevikuna sisaldab nii õppetöid kui ka tööde analüüsi ja tagasisidet. Õpimappe võib koostada aine- ja valdkonnapõhiselt, läbivate teemade või üldpädevuste kohta. Õpimapp sobib arenguestluse alusmaterjaliks. Õpimapp võimaldab õpilasel oma tööd kokku koguda, süstematiseerida, näha oma vigu, kuid tajuda ka edusamme, õppimise tulemuslikkust.

Õpilased võiksid koostada ka mitmesuguseid teemamappe. Eesmärk on koostada ühe teema kohta materjalikogu, et teemaga tutvuda, sellesse süveneda ning kogutud materjali edaspidisteks õpinguteks kasutada. Teemamappe esitletakse klassis, tagasisidet võivad anda nii õpetaja, teised õpilased kui ka lapsevanemad. Teemamappide hindamine on keeruline, sest hinnatakse pikema aja jooksul tehtut.

Kujundava hindamise üheks oluliseks võimaluseks on ainealane arenguestlus, kus aineõpetaja analüüsib õpilase arengut ja toimetulekut antud õppeaines. Kirjandusõpetaja vestleb õpilasega individuaalselt: annab talle tagasisidet tema teadmiste ja oskuste kohta, motiveerib ja tekitab huvi aine vastu ning aitab seada eesmärged edaspidiseks õppimiseks. Ainealases arenguestluses on oluline osa ka õpilase enesehindamisel.

3.2. 10. klass

3.2.1. I kursus „19. sajandi I poole kirjandus: romantism, realismi tekkimine“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes romantismi ja realismi tekkimist kirjanduses, nimetab tähtsamaid žanre, autoreid ja nende teoseid;
- 2) analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste ning proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;
- 3) mõistab ning hindab kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
- 4) väljendab oma argumenteeritud arvamust loetud teosest suulises ja kirjalikus vormis ning vormistab neid korrektselt;
- 5) teeb loov- ja uurimistöid ning ettekandeid;
- 6) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli pikemat proosateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandus loo.

Õppesisu

Temaatika.

Romantismi kui kirjandusvoolu põhižanrid. Romantiline kangelane. Kangelase ületamatu konflikt ühiskonnaga. Romantilise kangelase traagiline saatus (George Gordon Byron, Heinrich Heine, Victor Hugo, Aleksandr Gribojedov, Aleksandr Puškin, Mihhail Lermontov).

Realismi tekkimine. Realistliku teose kangelane (Aleksandr Gribojedov, Aleksandr Puškin, Mihhail Lermontov, Nikolai Gogol).

Draamateosed 19. sajandi alguses, nende spetsiifika (Aleksandr Gribojedov, Aleksandr Puškin). Tüüpikangelased kui peamine väljendusmeetod.

Kirjandusteost illustreeriv ekraniseering ning kirjandusteose loominguline töötlus.

Kirjandusteose ja filmi võrdlev analüüs.

Mõisted.

Teose ajaloolis-kultuuriline kontekst. Romantism. Romantiline kahestumine. Romantiline poem. Lüüriline luuletus. Romantiline kangelane. Autori isiksuse representatsiooni eri tüübid kirjandustekstis: lüüriline kangelane, jutustaja.

Realism. Tüüpiseerimine. Tüüpiline kuju. Liigne inimene. Komöödia. Romaan. Romaan luuletuses. Jutustus. Poem. Onegini stroof.

Arutlustemasid.

Kirjandusliku kangelase võõrandumine maailmast. Vabaduspüüd kui romantilise kangelase loomupärane omadus. Unistuse ja tegelikkuse, kangelase ja massi konflikt. Inimsuhete probleeme. Liigne inimene kui kirjandusteoste kangelane. Luuletaja saatus ja tema ettemääratus kannatustele. Tegelaste eetilised, sotsiaalsed ja psühholoogilised probleemid.

Teoseid terviklikuks käsitlemiseks.

Lugemiseks ja terviklikuks käsitlemiseks valitakse alljärgnevast loendist vähemalt neli ulatuslikumat teost: George Byroni luuletused, „Child Haroldi palverännak“ või „Korsaar“ (katkendid); Heinrich Heine lüürika; Victor Hugo „Jumalaema kirik Pariisis“ (katkendid); Aleksandr Gribojedov „Häda mõistuse pärast“; Aleksandr Puškini luuletused, „Kaukaasia vang“ või „Bahtšisarai purskkaev“, „Väikesed tragöödiad“ või „Boris Godunov“, „Jevgeni Onegin“; Mihhail Lermontovi luuletused, „Meie aja kangelane“; Nikolai Gogol „Peterburgi jutustused“, „Surnud hinged“ (I köide).

3.3. 11. klass

3.3.1. II kursus „19. sajandi II poole kirjandus: realism“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes realistlikku kirjandust ja tähtsamaid žanre ning nimetab autoreid ja nende teoseid;
- 2) analüüsib ning tõlgendab loetud luuletuste, proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;
- 3) mõistab ning hindab kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
- 4) väljendab oma argumenteeritud arvamust loetud teosest suulises ja kirjalikus vormis ning vormistab neid korrektselt;
- 5) teeb loov- ja uurimistöid ning ettekandeid;
- 6) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli pikemat proosateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

Õppesisu

Temaatika

Realism vene kirjanduses. Realistlik isiksusekontseptsioon. Tüüp ja prototüüp. Realistliku teose süžee ja konflikt.

Kirjanduse žanrisüsteemi areng: psühholoogiline romaan, sotsiaal-filosoofiline romaan, romaan-epopöa, sotsiaal-olustikuline draama, psühholoogiline draama. Psühholoogismi areng proosas ja draamas.

Kodanliku lüürika ja nn puhta kunsti poeesia.

Psühholoogism luules. Luuletsükli mõiste (Fjodor Tjuttšev, Afanassi Fet).

Kirjandusteost illustreeriv ekraniseering ning kirjandusteose loominguline töötlus. Kirjandusteose ja filmi võrdlev analüüs.

Mõisted: realism, uued inimesed, nihilism, liigne inimene kui kirjandusteoste kangelane, naise emantsipatsioon, kodanikuluule, puhas kunst, luuletsükkel, sotsiaal-filosoofiline romaan, psühholoogiline romaan, sotsiaal-olustikuline draama, psühholoogiline draama, rahvalikkus, historism, romaan-epopöa, novell.

Arutlustemasid. Kõlbelised otsingud ja isiksuse enesemääratlus. Isiksuse ja ühiskonna konflikt, keskkonna mõju inimese vaimuelule. Saatusprobleem, elu mõte ja surma saladus.

Tõelised ja mittetõelised väärtused. Põlvkondade probleem. Inimene perekonnas. Inimene ajaloolise murrangu ajal. Raha võim. Nihilism 19. sajandi II poole kirjanduses. Naise kuju realistlikus kirjanduses. Sotsiaalsed teemad 19. sajandi II poole lüürikas. Inimese tundemaailm lüürikas. Olmetegelased 19. sajandi II poole kirjanduses.

Teoseid terviklikuks käsitlemiseks. Lugemiseks ja terviklikuks käsitlemiseks valitakse vähemalt neli romaani ja 1–2 draamateost alljärgnevast loendist: Honoré de Balzac „Sagräännahk“ või „Gobseck“; Ivan Turgenev „Isad ja pojad“; Aleksandr Ostrovski „Äike“ või „Kaasavaratu“; Nikolai Nekrassovi luuletused; Fjodor Tjuttševi luuletused; Afanassi Feti luuletused; Fjodor Dostojevski „Kuritöö ja karistus“; Henrik Ibsen „Nukumaja“; Lev Tolstoi „Sõda ja rahu“ (ülevaade, fragmendi lugemine ja analüüs); Anton Tšehhovi jutustused, „Kirsiaed“ või „Onu Vanja“; Guy de Maupassant'i novellid.

3.4. 12 klass

3.4.1. III kursus „20. sajandi I poole kirjandus“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes ajastu kirjandust, tähtsamaid voole ja žanre ning nimetab autoreid ja nende teoseid;
- 2) analüüsib ning tõlgendab loetud luuletuste, proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;
- 3) võrdleb poetikaanalüüsile tuginedes kahte vabalt valitud kirjandusteost, tuues esile ühiseid ja eriomaseid jooni;
- 4) mõistab ning hindab kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
- 5) väljendab oma argumenteeritud arvamust loetud teosest suulises ja kirjalikus vormis;
- 6) teeb loov- ja uurimistöid ning ettekandeid;
- 7) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

Õppesisu

Temaatika. 19. sajandi esteetilised ja kõlbelised väärtused, nende ümbermõtestamine 20. sajandil (Oscar Wilde). Kirjandusprotsess 20. sajandi algul.

Realism 20. sajandi alguse vene kirjanduses (Aleksandr Kuprin, Maksim Gorki, Ivan Bunin).

Prantsuse dekadendid, nende poeesia mõju 20. sajandi alguse vene poeesiale (Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé).

Vene poeesia hõbedane ajastu. Suundumuste, stiilide ja rühmituste mitmekesisus. Sümbolism (Aleksandr Blok). Akmeism (Nikolai Gumiljov, Anna Ahmatova). Futurism (Vladimir Majakovski). Imažinism (Sergei Jessenin).

Realistliku kujutamise traditsiooni jätkumine ja areng sõjajärgsete aastate kirjanduses (Mihhail Šolohhov).

Antiutopistlikud romaanid vene kirjanduses (Jevgeni Zamjatin).

Ulmeliste ja realistlike elementide ühendamine vene kirjanduses (Mihhail Bulgakov).

Vene pagulaskirjandus (Vladimir Nabokov).

Kirjandusteost illustreeriv ekraniseering ning kirjandusteose loominguline töötlus. Kirjandusteose ja filmi võrdlev analüüs.

Mõisted: dekadents, modernism, sümbolism, akmeism, futurism, imažinism; kujund, allegooria, sümbol; poeetiline leksika, luuletsükkel, antiutoopia kui kirjandusžanr, ulmeline kirjanduses.

Arutlustemasid. Kirjanduslikud voolud ja suunad, nende ajapiirid, sisu- ja vormitunnused, tähtsamad žanrid, autorid ning teosed. Kirjanduse kui kunsti iseväärtuse rõhutamine. Kirjanduslikud sisu- ja vormieksperimendid, vastuhakk traditsioonidele. Inimese sisemine ja väline vabadus. Inimese au ja väärikus. Armastuse teema 20. sajandi alguse vene kirjanduses. Heategevus. Hea ja kurja probleem. Klassi ja üldinimlikud väärtused. Inimese saatus ja maa saatus. Pagulase saatus. Kirjanik ja ühiskond. Literaat ja võim. Vaba ja reeglistatud kirjandus. Kirjandus ning tsensuur.

Teoseid terviklikuks käsitlemiseks. Lugemiseks ja terviklikuks käsitlemiseks valitakse alljärgnevast loendist vähemalt neli ulatuslikumat teost. Kohustuslik on lugeda kõiki väiksema mahuga teoseid. Tekstide valiku teeb aineõpetaja õpilasi kaasates.

20. sajandi I poole maailma ja vene luule (luuletusi ning poeeme valivad õpetaja ja õpilased koos). Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé, Aleksandr Blok, Nikolai Gumiljov, Anna Ahmatova, Vladimir Majakovski, Sergei Jessenin.

20. sajandi I poole maailma ja vene proosa. Oskar Wilde „Dorian Gray portree“; Ivan Bunin „Sügisel“, „Hämarad alleed“; Aleksandr Kuprin „Granaatkäevõru“; Maksim Gorki „Põhjas“; Jevgeni Zamjatin „Meie“; Vladimir Nabokov „Mašakene“; Mihhail Bulgakov „Meister ja Margarita“; Andrei Platonovi jutustusi; Mihhail Šolohhov „Vaikne Don“ (ülevaade).

3.4.2. IV kursus „20. sajandi II poole ja 21. sajandi alguse kirjandus“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes ajastu kirjandust ja tähtsamaid žanre ning nimetab autoreid ja nende teoseid;
- 2) analüüsib ning tõlgendab loetud luuletuste, proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;
- 3) mõistab ning hindab kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
- 4) väljendab oma argumenteeritud arvamust loetud teosest suulises ja kirjalikus vormis ning vormistab neid korrektselt;
- 5) teeb loov- ja uurimistöid ning ettekandeid;
- 6) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kuus proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

Õppesisu

Temaatika. Inimese võõrandumise probleem tänapäeva maailmas (Albert Camus, Franz Kafka). Luuletaja saatus ja tema ettemääratus kannatustele (Boriss Pasternak, Marina Tsvetajeva, Jossif Brodski).

Sõja traagika maailma kirjanduses (Ernest Hemingway, Emmanuil Kazakevitš, Boriss Vassiljev).

Isiksus ja totalitaarne süsteem (Aleksandr Solženitsõn).

Sulaaeg elus ja kirjanduses. Estraadiluule ja autorilaul (Andrei Voznessenski, Robert Roždestvenski, Jevgeni Jevtušenko, Vladimir Vössotski, Bulat Okudžava).

Inimese kujunemise, tõeliste ja näiliste väärtuste äratundmise teema (Jerome Salinger, Viktor Pelevin).

Nüüdisaja põhiprobleemid. Kõlbelise valiku probleem (Juri Trifonov, Aleksandr Vampilov, Sergei Dovlatov, Vjatšeslav Pjetsuhh, Vladimir Makanin, Ljudmila Petruševskaja, Ljudmila Ulitskaja, Tatjana Tolstaja, Ken Kesey).

Kirjandusteost illustreeriv ekraniseering ning kirjandusteose loominguline töötlus. Kirjandusteose ja filmi võrdlev analüüs.

Mõisted: eksistentsialism, kaotatud põlvkond, bardiluule, estraadiluule, postmodernism, julm realism.

Arutlusteemasid. Inimene ajalookeerises. Kõlbelise valiku probleem. Inimene sõjas. Kaotatud põlvkonna tragöödia. Individuaalse õnne probleem julmas maailmas. Materiaalsed ja vaimsed väärtused. Üksindus inimeste keskel. Ükskõiksuse teema. Inimese vabadus ja mittevabadus.

Kirjandustekste käsitlemiseks. Lugemiseks ja terviklikuks käsitlemiseks valitakse alljärgnevast loendist vähemalt kuus proosa- või draamateost ja luuletusi: Franz Kafka „Metamorfoos“; Marina Tsvetajeva ja Boriss Pasternaki luuletused valikuliselt; Albert Camus „Võõras“; Ernest Hemingway „Hüvasti, relvad!“ (ülevaade); Emmanuil Kazakevitš „Täht“; Boriss Vassiljev „Aga koidikud on siin vaiksed ...“; Aleksandr Solženitsõn „Üks päev Ivan Denissovitsi elus“; Andrei Voznessenski luuletused, Jevgeni Jevtušenko luuletused, Bulat Okudžava luuletused, Robert Roždestvenski luuletused, Vladimir Vössotski luuletused; Jerome David Salinger „Kuristik

rukkiis“; Juri Trifonov „Vahetus“; Aleksandr Vampilov „Vanem poeg“; Jossif Brodski luuletused; Sergei Dovlatovi jutustused õpetaja valikul; Vjatšeslav Pjetsuhh „Vaarao naine“ jt; Vladimir Makanin „Kaukaasia vang“; Ljudmila Petruševskaja „Oma ring“, „Must palitu“, „Daam koertega“ jt; Tatjana Tolstaja „Sonja“, „Luuletaja ja muusa“ jt; Ljudmila Ulitskaja „Buhhara tütar“ jt; Viktor Pelevin „Putukate elu“; Ken Kesey „Lendas üle kõopesa“.

4. Eesti kirjandus

4.1. Üldalused

4.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 2) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat;
- 3) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutus- ja mõttemaailma arendajat;
- 4) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 5) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika);
- 6) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 7) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 8) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja infoallikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

4.2. 10. klass „Eesti kirjandus“

Õpitulemused

10.klassi lõpul õpilane:

- 1) omab ettekujutust kirjandusprotsessi tähtsamatest perioodidest;
- 2) omab ettekujutust eesti keele ajaloolisest arengust;
- 3) on tutvunud eesti rahvaluulega;
- 4) on tutvunud rahvusliku teatri kujunemise tähtsamate faktidega, laulupeo traditsiooni ajalooaga;
- 5) jutustab tuntumate kirjanike elust ja loomingust, mõningate teoste loomise ajaloolisest taustast;
- 6) koostab kirjalikke loovtöid;
- 7) oskab väljendada ja põhjendada oma mõtteid loetu, nähtu, kuuldu kohta;
- 8) omab arvamust oluliste kirjandusteoste tähendusest tänapäeval;
- 9) väärtustab eesti rahvuskultuuri, näeb seda Euroopa ja teiste rahvaste kultuuri kontekstis.

Õppesisu

Eesti kirjanduse algus. Eesti keel maailma keelte seas. Vanimad kirjalikud mälestised: Läti Henriku Kroonika, eestikeelne piibel. Kristjan Jaak Peterson. Friedrich Robert Faehlmann, müütilised muistendid.

Rahvusliku liikumise aeg. Friedrich Reinhold Kreutzwald „Kalevipoeg“. Lydia Koidula, eesti teatri sünnid.

Eesti kirjandus 19.–20. sajandi vahetusel. Juhan Liivi luule, „Peipsi peal“. August Kitzberg „Libahunt“, Eduard Bornhöhe „Tasuja“.

Eesti kirjandus 20. sajandi I poolel. Luule: Noor-Eesti, Gustav Suits, Villem Ridala, Ernst Enno, Marie Under. Proosa: Friedebert Tuglas „Popi ja Huhuu“, Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“, Anton Hansen Tammsaare „Kõrboja peremees“, „Tõde ja õigus“, Albert Kivikas „Nimed marmortahvlil“. Draama: Eduard Vilde „Pisuhänd“.

Lugemiseks ja klassis arutamiseks kirjandustekstide valikul arvestab õpetaja kirjandusteose sisu, õpilaste huve ning keeleoskuse taset.

Õppetegevus

Õppetegevuse keskmes on kirjandustekst. Töös tekstidega kasutatakse kõiki funktsionaalse lugemise ning loetu analüüsimise viise, et kujundada õpilastel aktiivset lugejapositsiooni. Aeglane lugemine, kommenteeriv lugemine. Lugemine varem etteantud parameetrite järgi (süžeealiste ja mittesüžeealiste fragmentide otsimine; autorikõne eristamine).

Eri tüüpi tekstide ümberjutustamine: kogu teksti ümberjutustamine, episoodide kaupa ning süžeealiinide järgi ümberjutustamine; üldistav ümberjutustamine; loominguline ümberjutustamine, ümberjutustamine vaatepunkti muutes. Oma isikliku vaatepunkti analüüs ümberjutustamisel. Teksti fragmentaarne ümberjutustamine kaasneb üldistavate ülesannete täitmise (teose tegelaste ja põhikonflikti karakteristika, autori vaatepunkti esiletoomine).

Teksti mõistmise ja analüüsi oskuste arendamine: teose põhiteema esiletoomine, problemaatika ja põhikonflikti määramine; faabula ja süžee leidmine; tegelaste struktuuri esiletoomine; autori, jutustaja ning kirjandusliku kangelase vaatepunkti määramine. Eri tüüpi plaanide koostamine. Ühe või mitme teose tegelaste kõrvutatav iseloomustamine. Uurimis- ja loovülesannete täitmine kirjalikult ning suuliselt.

Luuleteoste ilmeka lugemine. Luuletuste päheõppimine ja peast lugemine. Diskussioon loetud materjali põhjal. Subjektiivse lugejamulje tõendamine tekstinäidetega (motiveeritud lugejaarvamuse kujundamine). Eri žanris kirjalike tekstide (retsensioonide, essee, eri tüüpi kirjandite ja teiste loovtööde) kirjutamise oskuste täiustamine.

Audio- ja videosalvestiste kasutamine nii loovtöös kui ka temaatilistes esitlustes. Vaatamata selliste ülesannete kõitvusele tuleb meeles pidada, et kirjandusõpetuse peamine käsitusobjekt on kunstiline sõna ning põhitähelepanu peab olema keskendatud sellele. Kirjanduse seostamine teiste kunstiliikidega. Kirjandusteoste kõrvutamine nende ekraniseeringute, teatrilavastustega. Diskussioonide ja dispuutide, viktoriinide korraldamine. Temaatilised presentatsioonid, nende ettevalmistamine.

Hindamine

- 1) hindegaga „5“ ehk „väga hea“ hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid;
- 2) hindegaga „4“ ehk „hea“ hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele;
- 3) hindegaga „3“ ehk „rahuldav“ hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele, kuid esineb puudusi ja vigu;
- 4) hindegaga „2“ ehk „puudulik“ hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi;
- 5) hindegaga „1“ ehk „nõrk“ hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi ja areng puudub.

5. Valikkursuste kavad

5.1. 10. klass „Maailmakirjandus antiikajast 18. sajandini“

Kursuse lühikirjeldus

Kursus toetab gümnaasiumi kirjandushariduse suunitlust – kirjaniku kunstimaailma omaksvõttu ajaloolis-kirjanduslikus aspektis – avaral kultuurifoonil, mille moodustab Lääne-Euroopa kirjandus. Kursus hõlmab antiikaega, keskaega, renessansi ja valgustusajastut. Kursus on kirjandusajaloolise suunitlusega, kuid kronoloogilise järgnevuse suhtes paindlik. Sisu valikul on arvestatud ka problemaatilis-teemaatilist vaatenurka klassika käsitlemisel. Kursus sisaldab kirjandusteoseid, mida peetakse maailmakultuuri suurimateks saavutusteks ning mis on mõjutanud rahvuskirjanduste arengut.

Kursuse õppimine arendab esteetiliselt, võimaldab kunstiliste kujundite kaudu tutvuda Euroopa kultuuri läetega ning kogeda aegumatuid üldnimikke kõlbelisi väärtusi, mis on aktuaalsed tänapäevalgi. Eeldatakse, et õpilased tutvuvad kõige eredamate antiikaja, keskaja, renessansi, klassitsismi ja valgustusajastu kirjandusteostega. Terviklikuks lugemiseks ning üksikasjalikumaks käsitlemiseks on soovitatav valida igast epohhist üks silmapaistvam teos, mis peaaegu täielikult kajastab selle epohhi esteetilisi kujutlusi ja kõlbelisi ideaale. Kui kursust õpitakse pärast põhikursusi, tuleks erilist tähelepanu pöörata kirjanduspärandi kajastumisele järgnevate ajastute, eriti 19. sajandi kirjanduses.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saab ettekujutuse maailmakultuuri kui ühtse terviku arengust, mis avaldub rahvuskirjanduste mitmekesisuses;
- 2) õpib seostama kauge mineviku teoseid tänapäevaga, mõistma ja hindama nende üldnimlikku aegumatut väärtust;
- 3) saab ettekujutuse maailmakultuuri kui ühtse terviku arengust, mis avaldub rahvuskirjanduste mitmekesisuses;
- 4) tutvub antiikaja, keskaja, renessansi ja valgustusajastu kirjandussuundade ning žanridega;
- 5) arendab süveneva lugemise ja kirjandusteose analüüsi oskusi.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes antiik-, keskaja, renessansi- ja valgustuskirjandust, tähtsamaid žanre, autoreid ning nende teoseid;
- 2) tunneb ning mõistab õpitavate kirjandusteoste sisu ja problemaatikat;
- 3) mõistab ning hindab kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
- 4) väljendab oma argumenteeritud arvamust loetud teosest suulises ja kirjalikus vormis ning vormistab neid korrektselt;
- 5) teeb loov- ja uurimistöid ning ettekandeid;
- 6) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

Õppesisu

Temaatika. Maailmavaate iseärasused antiikajal, keskajal, renessansis ja valgustusajastul. Elu kui kõrgem väärtus antiik-, keskaja, renessansi- ja valgustuskirjanduses. Inimese meelega maailm. Hea ja kurja teema antiik-, keskaja, renessansi- ja valgustuskirjanduses. Konflikti iseärasused eri ajastute kirjandusteostes.

Mõisted. Kirjandusteos ja tegelikkus (teose loomise ajastu iseloomustus ning probleemide aktuaalsus sel ajal).

Antiikkirjandus. Keskaja kirjandus. Renessansikirjandus. Valgustuskirjandus.

Kirjandusteos ja kunstniku maailmavaade. Kirjandusteos ning maailmakirjanduse suunad ja traditsioonid. Kirjandusteos ning lugejavastuvõtt. Kirjandusteose roll inimese vaimses ja kultuurilises arengus.

Klassitsism, sentimentalism, romantism. Eepos, lüürika, draama. Sonett, komöödia, tragöödia, jutustus, novell, romaan.

Teose põhikonflikt. Kirjandusteose süžee. Lüüriline süžee. Teose kompositsioon. Teose ajaloolis-kultuuriline kontekst.

Teose kangeline, tema karakteristik. Lüüriline kangeline.

Arutlusteemasid. Inimene ja teda ümbritsev maailm. Inimene ja saatus. Ühist ning erinevat selle probleemi käsitlemises maailmakirjanduse tuntud teoste autoreil. Inimsaatus eri palged: alistumine, võitlus, mäss.

Inimese kõlbelise valiku probleem. Valik au ja kohustuse vahel. Valik kohustuse ja inimtunnete (armastuse, truuduse) vahel. Vagadus ning patustamine. Õilsus ja madalus. Valik isikliku kättemaksu ning üldise kurjusega võitlemise vahel.

Inimtunnete ja ühiskondlike eelarvamuste kokkupõrge. Idealistlikud kangelased ning ümbritsev väikekodanlik maailm.

Inimene ja perekond. Isade ja poegade probleem.

Probleem, kas teadmine teeb inimese tugevamaks või hukutab ta.

Kirjandustekste käsitlemiseks. Lugemiseks ja terviklikuks käsitlemiseks valitakse alljärgnevast loendist vähemalt neli teost.

Antiikkirjandus. Kreeka ja Rooma müüdid (valikuliselt), Homeros „Ilias“ või „Odüsseia“ (fragmendid), Sappho luuletused (valikuliselt), Aischylos „Aheldatud Prometheus“, Sophokles „Antigone“, Euripides „Medeia“, Aristofanes „Pilved“, Gaius Valerius Catulluse luuletused (valikuliselt), Horatiuse luuletused (valikuliselt).

Keskaja kirjandus. „Nibelungide laul“ (fragmendid), „Tristan ja Isolde“ (fragmendid), keskaja lüürika, „Jutustus möödunud aastatest“ (fragmendid), „Lugu Igori sõjaretkest“, Dante „Jumalik komöödia“ või „Põrgu“ (fragmendid).

Renessansikirjandus. Francesco Petrarca sonetid, William Shakespeare „Hamlet“, sonetid.

Klassitsismi- ja valgustuskirjandus. Pierre Corneille „Cid“, Molière „Tartuffe“, Johann Wolfgang von Goethe „Faust“ I osa, fragmendid, Gavril Deržavin „Jumal“, „Külaelu kiituseks“, Deniss Fonvizini komöödiad valikuliselt, Nikolai Karamzin „Vaene Liisa“.

Õppetegevus

Kirjandusteose probleemide analüüs eeldab, et õpilased on enne tutvunud selle kirjandusperioodi (antiikaja, keskaja, valgustusaja) ajaloolis-kultuurilise eripäraga, kuhu käsitletav teos kuulub. Teoste iseseisvale lugemisele järgneb arutelu dispuudi, diskussiooni, seminari või konverentsi vormis. Õpitakse pähe luuletuste ja analüüsitakse neid, valmistatakse ette suulisi ja kirjalikke ettekandeid, referaate ning esitlusi, kirjutatakse kirjandeid, esseid ja uurimistöid.

5.2. 11. klass „Tänapäeva eesti kirjandus“

Õpitulemused

11.klassi lõpul õpilane:

- 1) tunneb eesti kirjandusloo tähtsamaid arenguhooni, keskseid autoreid ja teoseid;
- 2) on lugenud katkendeid eesti kirjanike teostest ning mõnda teost tervikuna;
- 3) mõistab kirjandustekstide sisu ja eesmärki ning autori ideid, taotlusi ja seisukohti;
- 4) kirjeldab teksti põhjal tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende

omavahelisi suhteid, võrdleb ja vastandab tegelasi, annab neile hinnanguid, otsib nende käitumisele alternatiivi ning võrdleb iseennast mõne tegelasega;

5) seostab loetut nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja nähtustega, iseenda ja üldinimlike probleemidega; suudab teha üldistusi ja kokkuvõtteid ning kujundab oma arvamuse;

6) oskab resümeeerida ja kommenteerida loetud teosekatkendeid kirjalikult, arutleda erinevate seisukohtade ja peamiste teemade üle;

7) mõistab lugedes paremini eestikeelset ilukirjandusteksti ning suudab eesti keeles väljendada oma kirjandusalaseid seisukohti.

Õppesisu

Eesti kirjandus 20. sajandi I poolel. Luule: Henrik Visnapuu, Arbujad, Betti Alver . Proosa: August Gailit „Toomas Nipernaadi“, novellid.

Eesti kirjandus paguluses. K.Lepik, I.Laaban, K.Ristikivi “Hingede öö”.

Eesti kirjandus 1950. aastatel. Juhan Smuul, Debora Vaarandi.

Eesti kirjandus 1960.–1980. aastatel. Luule: Paul-Eerik Rummo, Jaan Kaplinski, Juhan Viiding, Hando Runnel, Doris Kareva, Villu Tamme, Tõnu Trubetsky. Proosa: Jaan Krossi ajaloolised romaanid, Mati Unt novellid, Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“. Laulev revolutsioon.

Eesti kirjandus nüüdisajal. Luule: Contra, Elo Viiding, Kristiina Ehin või teised. Proosa: Tõnu Õnnepalu „Harjutused“, Mehis Heinsaar „Vanameeste näppaja“, Kaur Kender “Kuidas saada isaks”, Mare Sabolotny „Kirjaklambritest vöö“, Andrus Kivirähk “Rehepapp” või teised.

Draama: Jaan Tätte „Ristumine peateega“, Mart Kivastik „Külmetava kunstniku portree“.

Lugemiseks ja klassis arutamiseks kirjandustekstide valikul arvestab õpetaja kirjandusteose sisu, õpilaste huve ning keeleoskuse taset.

Õppetegevus

Õppetegevuse keskmes on kirjandustekst. Töös tekstidega kasutatakse kõiki funktsionaalse lugemise ning loetu analüüsimise viise, et kujundada õpilastel aktiivset lugejapositsiooni. Aeglane lugemine, kommenteeriv lugemine. Lugemine varem etteantud parameetrite järgi (süžeealiste ja mittesüžeealiste fragmentide otsimine; autorikõne eristamine).

Eri tüüpi tekstide ümberjutustamine: kogu teksti ümberjutustamine, episoodide kaupa ning süžeealiinide järgi ümberjutustamine; üldistav ümberjutustamine; loominguline ümberjutustamine, ümberjutustamine vaatepunkti muutes. Oma isikliku vaatepunkti analüüs (ümberjutustamine). Teksti fragmentaarne ümberjutustamine kaasneb üldistavate ülesannete täitmisega (teose tegelaste ja põhikonflikti karakteristik, autori vaatepunkti esiletoomine).

Teksti mõistmise ja analüüsi oskuste arendamine: teose põhiteema esiletoomine, problemaatika ja põhikonflikti määramine; faabula ja süžee leidmine; tegelaste struktuuri esiletoomine; autori, jutustaja ning kirjandusliku kangelase vaatepunkti määramine. Eri tüüpi plaanide koostamine. Ühe või mitme teose tegelaste kõrvutav iseloomustamine. Uurimis- ja loovülesannete täitmine kirjalikult ning suuliselt.

Luuleteoste ilmikas lugemine. Luuletuste päheõppimine ja peast lugemine. Diskussioon loetud materjali põhjal. Subjektiivse lugejamulje tõendamine tekstinäidetega (motiveeritud lugejaarvamuse kujundamine). Eri žanris kirjalike tekstide (retsensioonide, esseede, eri tüüpi kirjandite ja teiste loovtööde) kirjutamise oskuste täiustamine.

Audio- ja videosalvestiste kasutamine nii loovtöodes kui ka temaatilistes esitlustes. Vaatamata selliste ülesannete koitvusele tuleb mees pidada, et kirjandusõpetuse peamine käsitlusobjekt on kunstiline sõna ning põhitähelepanu peab olema keskendatud sellele.

Kirjanduse seostamine teiste kunstiliikidega. Kirjandusteoste kõrvutamine nende ekraniseeringute, teatrilavastustega. Diskussioonide ja dispuutide, viktoriinide korraldamine. Teemaatilised presentatsioonid, nende ettevalmistamine.

Hindamine

- 1) hindegaga „5” ehk „väga hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid;
- 2) hindegaga „4” ehk „hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele;
- 3) hindegaga „3” ehk „rahuldav” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele, kuid esineb puudusi ja vigu;
- 4) hindegaga „2” ehk „puudulik” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi;
- 5) hindegaga „1” ehk „nõrk” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi ja areng puudub.